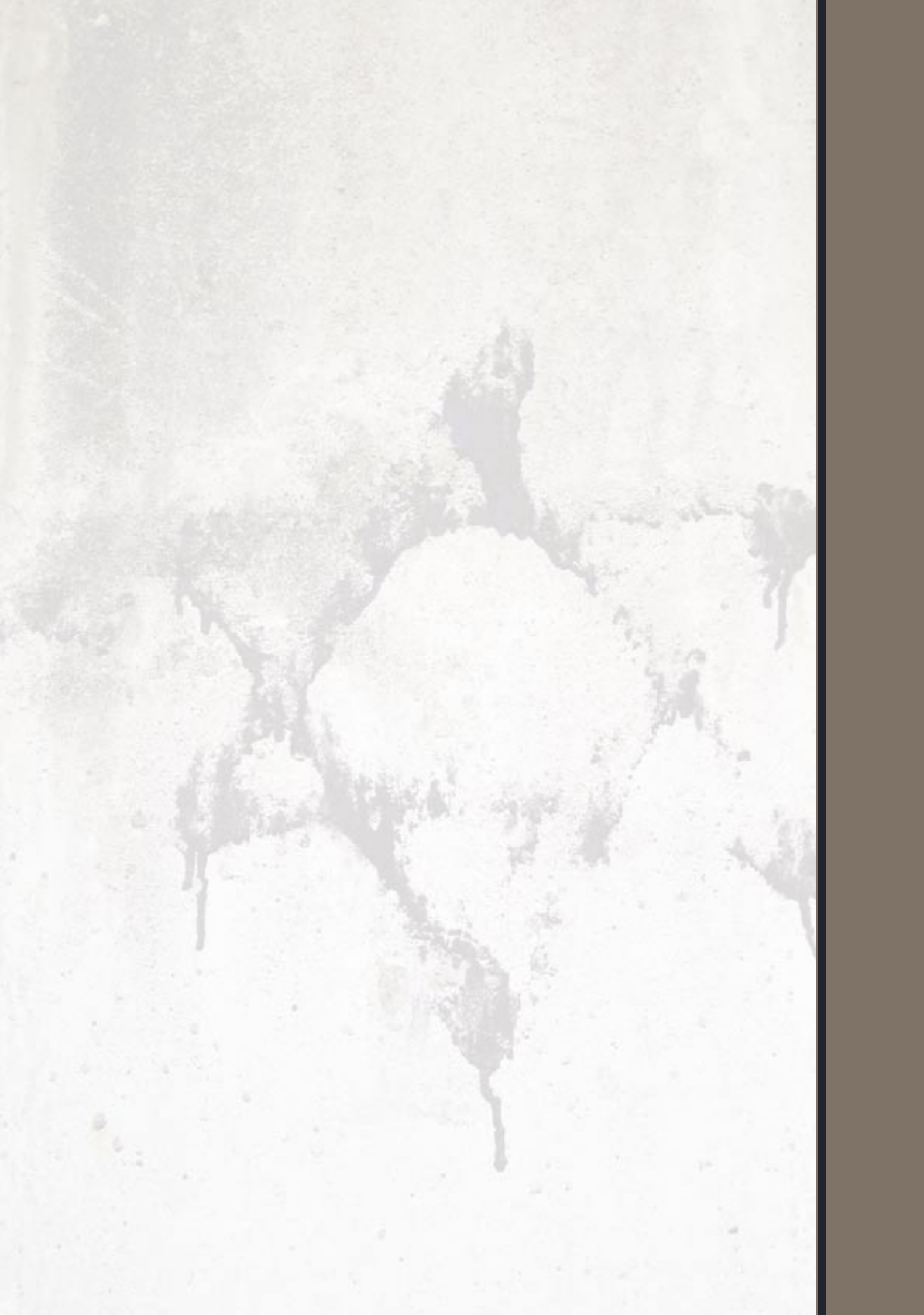

בין שבר להמשכיות המסע לפולין תיכון הדרים

בין שבר להמשכיות

תוכן העניינים

4	מבוא
6	המסע לפולין - ארגון
23	תהליך ההכנה למסע לפולין
37	תכניות המסע
44	שיחות קבוצה
45	מסע ללא מסע
46	אחרי המסע

המסע לפולין בתיכון "הדרים" הינו חלק חשוב מתהליך חינוכי משמעותי שמטרתו הנחלת הערכים שאנחנו מאמינים בהם: המורשת היהודית, הציונית והדמוקרטית - אזרחית לתלמידנו תוך ראיית ההורים והקהילה שאנו פועלים בתוכם מעורבים בתהליך זה.

המורשת היא מכלול של תכנים ערכיים, ולמידה היא התמודדות עם התכנים הערכיים הללו שבמהלכה אדם צובר דעת המאפשרת לו לגבש את השקפת עולמו ולמצוא את הכלים המתאימים כדי לבטא אותה. תלמידנו בגיל התיכון עוסקים רבות בטיפול הזהות שלהם ועלינו, כמוסד חינוכי, לקחת חלק פעיל בתהליך זה.

אנחנו פועלים לטיפול הזהות היהודית, הציונית והדמוקרטית בקרב התלמידים כאשר העשייה שלנו נעשית תוך הזהות עם התרבות שאנו מנחילים כפי שזה בא לידי ביטוי בחזון בית ספר "הדרים".

חינוך הוא תהליך המתבסס על השקפת עולם ומגבש השקפת עולם באמצעות מסרים ערכיים ותוכניים העוברים מדור לדור.

בחוברת הזו ניסינו להראות כיצד בתיכון "הדרים" המסע לפולין הופך לחוליה חשובה בתהליך חינוכי שלם שמטרתו טיפוח זהות יהודית, ציונית, אזרחית של התלמידים. התהליך הזה בא מתוך ההשקפה החינוכית של המחנכים המציבה את המסע בהקשריו הרחבים התוכניים והערכיים הכוללים התמודדות עם דילמות שונות, חשיפה לעולמות תוכן שונים, ובעיקר, מזמינה את המשתתפים (ולא רק אלה שיסעו לפולין) לחשוב ולגבש עמדה על גורלו של העם היהודי, על משמעותה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי ועל החלטות האדם בחייו במצבים שונים.

החוברת מסבירה את הרציונל החינוכי והערכי של המסע על חלקיו השונים, מציעה דרכים שבהן ניתן לחשוף את התלמידים והשותפים האחרים לקהילת החזון שלנו ללמידה משמעותית, מגוונת, חווייתית ופעילה בכל מכלול הנושאים שאותו מעלה לפנינו החשיפה לעולם היהודי שלפני השואה, להתמודדות היהודית בתקופת המלחמה, לדמות הרוצח, העומד מהצד והמציל.

הדיסק המצורף לחוברת זו מאפשר הבנה מעמיקה יותר של עולם התוכן בצורה של סדנאות בנושאים שונים הקשורים לעולמות תוכן שונים (כמו סדנת זהות המועברת בשיעורי אזרחות ואנגלית, שיחות קבוצה שונות, תהליך בניית המשלחת, האמנה של המשלחת, המסע ללא מסע לאלה שיישארו בישראל ועוד). הדיסק, למעשה, מאפשר העמקה בתכנים ההוליסטיים שמצאנו לנכון להפעיל על מנת להשיג את מטרתנו החינוכית- טיפוח הזהות היהודית, הציונית והאזרחית של תלמידנו במסעם בעקבות האדם, במסע בין שבר להמשכיות.

בין שבר להמשכיות - המסע לפולין של תיכון הדרים

"לזכור את הצבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד" (אבא קלנר)

המסע לפולין של תיכון "הדרים" הוא מסע בעקבות האדם. בכל התהליך אנחנו מנסים לברר מה קרה לאדם בתקופה הנוראה ההיא, אילו בחירות האדם עשה, בפני אילו הכרעות מוסריות הוא עמד, איך השפיעו החלטותיו ובחירותיו עליו, על משפחתו ועל החברה בה הוא חי. אנחנו מנסים להכיר את העולם היהודי שהיה ואיננו עוד, לנסות להבין איך צומח הרוע על מנת להסיק מסקנות לחיינו אנו ולנסות לנתח את מעשי העומדים מהצד לעומת חסידי אומות עולם.

אנחנו רואים במסע את שיאו של תהליך חינוכי שמורכב גם מהכנה עוד לפני היציאה למסע גם בשיעורים בכיתות וגם בהכנה ישירה למסע ערכית וארגונית ומסיכום ועיבוד החוויה כשחוזרים.

המסע לפולין אמור להיות שיאו של תהליך חינוכי המבטא את החזון, הערכים הבית ספריים ואת הגורם המארגן "בשבילי האדם".

המסע יעזור לתלמיד לגבש עמדה ולחשוב על האדם אשר יכול תמיד לבחור גם כאשר הבחירה היא כמעט בלתי אפשרית - בין רע לעוד יותר רע. בסופו של דבר האדם יכול לבחור (כלומר להתלבט, לחשוב ובסופו של דבר לבחור בשביל כלשהו) - או שהוא בוחר לרצוח (דמות הרוצח), או שהוא בוחר להיות נאמן לעצמו (האדם היהודי), או שהוא בוחר לעמוד מהצד, מול בחירה להציל (חסידי אומות העולם).

בהתאם לכך בנוי תהליך ההכנה כניסיון להראות את אותן הבחירות שהאדם יכול לעשות הן בעולם היהודי, הן בגרמניה של אותם ימים והן בכל האמור לפולנים ולחסידי אומות העולם.

ההכנה למסע לא יכולה להיות תחומה רק לאלה שנוסעים או להיות מוגבלת כתהליך נפרד, כאחת התכניות הקיימות לנו, לאנשי חינוך, יש מקום מרכזי לחזק את השפעתנו באמצעות הערכים החשובים לנו על התלמיד, והדרך לעשות זאת היא לגבות את תהליך ההכנה למסע לפולין בכל תחומי החיים הבית ספריים. כך לדוגמה יעברו התלמידים סדנאות במקצועות אנגלית ואזרחות המותאמות לאופי הלימוד של המקצועות האלה, באנגלית- טקסטים שונים ודיבור באנגלית, ובאזרחות- הזהות והסובלנות כחלק מהמפגש עם בעלי הזהות האחרת כהכנה למפגש עם הנוער הפולני. הסדנאות מיועדות לכולם, לא רק למי שיוצא למסע עצמו. כך העניין הופך להיות נחלת כלל תלמידי השכבה.

אחד הערכים המרכזיים עליהם מושתת המסע לפולין של תיכון "הדרים" הוא ערך כבוד האדם. לכבד את הנספים בשואה ואת אלה ששרדו, הלך האוניברסאלי של השואה - להתייחס אל האדם באשר הוא אדם כאדם, שמירה על צלם אנוש בכל תנאי ומצב. הפגישה עם הנוער פולני מאפשרת למידה על כבוד לשונה, לאחר שמייצג אחרים רבים נוספים. כמו כן במהלך המסע קיימת למידה והתנסות בעזרה לחבר, לאדם אחר.

בכל שלב ושלב בהכנה התלמיד צריך להיות מעורב כמו גם במסע עצמו. אנחנו מעדיפים לעבוד בצורה סדנאית עם התלמידים ובקבוצות קטנות ופחות באמצעות ההרצאות כך שמעורבות התלמידים גדולה יותר. כך מתקיים טיפוח אחריות: שיתוף התלמידים בהכנות למסע בהדרכה ועניינים ארגוניים, ההתנהלות במסע, לשים לב לסובבים אותך, עמידה בכללים, לוחות זמנים. במהלך ההכנות למסע, במסע עצמו וגם אחריו אנחנו מנסים לטפח חשיבה חקרנית. לשאול שאלות, שיחות קבוצה, דיונים, התלבטויות, התמודדויות עם שאלות לא פשוטות, הכנת הדרכות.

אנחנו רואים את משתתפי המסע לפולין כחוליה בשרשרת הדורות- מכירים קהילות, סיפורים אישיים של משפחות ובודדים, מה שמחזק את הקשר לעם ולמולדת.

במסע הולכים בשבילי פולין, "בשבילי האדם", לומדים על שבילי ההיסטוריה, ושבילי בחירה האישיים. בהכנות למסע ובפולין עצמה מכירים את העולם היהודי על כל זרמיו וצבעיו, נפגשים עם טקסטים יהודיים, עם ארון הספרים היהודי, ניתן דגש ציוני אזרחי באמצעות סיפורן של המפלגות ותנועות הנוער בציוניות בעיקר על רקע נטישתן את החלום הגדול - העלייה לארץ ישראל - לטובת צו השעה - מרד בצורר הנאצי, מכירים את התרבות הפולנית תוך מסע גיאוגרפי שמתלווה אליו מסע אישי, משלחתי ולאומי.

אנחנו משתדלים לא להגביל את המסע רק לחברי המשלחת אלא במספר כלים להגיע גם לכלל בית הספר, להורים ולקהילה. אתר ביה"ס משמש ככלי בהכנה לקראת המסע לתלמידים הנוסעים וכן נותן מידע להורים ולקהילה. במסע עצמו נכתב כל ערב בלוג מלווה בתמונות אותו יום מה שמאפשר למי שנשאר בארץ לעקוב בזמן אמת אחרי חווית המסע. גם חוברת המסע נותנת מידע על תכניו השונים של המסע הן למשתתפים והן לסביבה.

המסע לפולין - ארגון

"רבים הם השלבים בסולם אמנות החינוך. אמנות זו תורה היא ולה פירושים וקבלה, נגלה ונסתר, הכול ארוג ושזור יחד. אין בה מוקדם ומאוחר". יאנוש קורצאק

החלק הארגוני של המסע לפולין הוא הבסיס עליו נשען למעשה כל החלק הערכי - חינוכי של המסע. על מנת שהצוות יצליח להעביר את התכנים המתאימים לתלמידים חשוב לארגן מראש את המשלחת וכמובן את המסע עצמו. על כן החלק הארגוני משקף נאמנה את חזון בית הספר, את מערכת הערכים הבית ספרית, את אופן העבודה הייחודי שנהוג בבית הספר, ואת אמונתו בכך ששיתוף פעיל של מורים, תלמידים וגורמים נוספים בקהילת החזון שלנו כמו הורים וגורמי רשות יעצים את יכולתם של המעורבים במסע לגבש את זהותם כיהודים וכישראלים וכן לדון באופן מושכל בשאלות הנוגעות לזהותם כיהודים וכישראלים.

המסע מורכב מההכנה שלפני, מהימים בהם נמצאים בפולין ומהתקופה אחרי שחוזרים. בחלק הארגוני נוטלים חלק מורים - כאלה שיוצאים לפולין וכאלה שלא, הורים, תלמידים, אנשי החברה דרכה נוסעים ומדריכים.

המסע לפולין – סדר העניינים

הנושא	פרוט	באחריות	הערות
קביעת תאריך המסע		הנהלת ביה"ס	שנה מראש
סגירת תאריכים	ההכנה וכל העניינים המנהלתיים	ראש המשלחת רכז המסע	בקץ עם הרכז החברתית
תאום עם ועד ההורים	הצגת הנושא לוועד הורי יא', בחירת צוות המכרז, עזרה במלגות	ראש המשלחת רכז המסע	חצי שנה לפני המסע
קביעת החברה	מכרז בהשתתפות ועד ההורים, מנהלת, ראש המשלחת, לשלוח בקשות להצעות למספר חברות, לקבוע מה המפרט הדרוש	ראש המשלחת	עד כחצי שנה לפני המסע
רשימת מועמדים	להעביר רשימות בכיתות באמצעות המחנכים למי יש כוונה לצאת לפולין	ראש המשלחת	חצי שנה לפני המסע
ערב חשיפה לצוות	הצגת המסע והנדרש מהצוות בהכנה ובמסע	ראש המשלחת רכז המסע	תאום ציפיות
ערב הורים ותלמידים	באודיטוריום בהשתתפות ראש המשלחת, רכז המסע, מנהלת, הצגת המסע, העלות, החברה, הדרישות, לוח הזמנים	ראש המשלחת רכז המסע	כ- 4 חודשים לפני המסע
הרשמה בתיכון	הרשמה במזכירות באמצעות טופס, תשלום ההכנה, תשלום עירבון	איש צוות	עד 3 חודשים לפני המסע
הרשמה בחברה	תשלום והרשמה בחברה, קביעת מועדים בהם החברה באה לתיכון (בצמוד לימי הורים), הרשמה טלפונית או אחרת, טפסים באתר	איש צוות	עד חודשיים לפני המסע
ועדות קבלה	לסינון תלמידים למשלחת	צוות	עוד לפני תחילת ההכנה
שליחת טופס בקשת חסות למנהלת פולין	פורמאלי	רכז המסע	כשלושה חודשים לפני המסע
אישורים רפואיים	כדאי לחלק ביום הורים. טפסים באתר	איש צוות	מהרישום ועד חודש לפני המסע
מציאת רופא		ראש המשלחת רכז המסע	כמה שיותר מוקדם, לשלב אותו בהכנה, לפחות בערב פרידה מהמשלחת
רשימות אוטובוסים	על פי הנרשמים, כיתות, מורים	ראש המשלחת	עד המפגש הראשון של ההכנה
הכנת צוות	הכנה לסדנאות אותם יעביר הצוות	רכז המסע	לפני מפגש ההכנה הראשון
סגירת תאריכים עם החברה		רכז המסע	כמה שיותר מוקדם
קביעת תכנית המסע	קבלת מקום ושעות הנחיתה וההמראה, קביעת מקומות הלינה	רכז המסע	כמה שיותר מוקדם

קביעת המדריכים	אחרי שידוע גודל המשלחת	רכז המסע	שיחה עם המנהלת וראש המשלחת
מפגש הכנה ראשון	הצגת המטלות, תכנית המסע וסדנת הצטרפות	רכז המסע	כחודשיים לפני המסע
תאום סמינר מורשת	תכנית, חדרים	רכז המסע איש צוות	הסמינר יהיה כשבועיים עד 3 לפני המסע
סוצ'רים	החלטה בשיתוף התלמידים על הלוגו, רישום מידות, הזמנה	איש צוות	בתיאום עם החברה, להתחיל ברגע שהאוטובוסים סגורים לסיים עד חודש לפני המסע
בדיקת מטלות	חלוקה בין הצוות	ראש המשלחת רכז המסע	שכולם הגישו, רמה נאותה, עד חודש וחצי לפני המסע
הכנת חוברת מסע	עד שבוע לפני המסע, בית דפוס	איש צוות	חלוקה בערב פרידה
חלוקת ספרים לתלמידים	כחודש לפני המסע	רכז המסע	אם יש תקציב
חדרים	בתיאום עם החברה על פי המלונות	איש צוות	להתחיל חודש וחצי לפני המסע, לסיים עד שבועיים לפניו
צמחוניים	רשימה סגורה ולא משתנה	איש צוות	להתחיל חודש וחצי לפני המסע, לסיים עד שבועיים לפניו
אוכלי כשר	להסביר את המשמעות	איש צוות	חודש וחצי לפני המסע, לסיים עד שבועיים לפניו
ציוד משלחתי	על פי רשימה, לארוז בקופסאות מסומנות	איש צוות	שבוע לפני המסע
סגירת טקסים	תלמידים מכינים, תאום עם המדריכים	איש צוות	להתחיל חודשיים לפני המסע, לסיים שבוע וחצי לפני
שבת	תלמידים מכינים	איש צוות	להתחיל חודשיים לפני המסע, לסיים שבוע וחצי לפני
תפקיד הצוות בפולין	עבודת המורה המלווה במסע, אפשר בערב במורשת	ראש המשלחת רכז המסע	שבועיים לפני המסע
הכנת תיקים למחנכים	רשימות: אוטובוסים, חדרים, צמחוניים, כשרים, תכנית	ראש המשלחת	שבוע אחרון לפני המסע
ישיבת תאום עם החברה	בדיקה שהכול סגור דקה אחרי דקה	ראש המשלחת רכז המסע	שבוע לפני המסע
הכנת טפסים וציוד לערב פרידה מהמשלחת	סוצ'רים, דף מלונות	ראש המשלחת	יומיים לפני המסע
קביעת תאריך לערב סיום		ראש המשלחת	עד חודש מסיום המסע

ערב חשיפה למסע לפולין - הורים ותלמידים *

מוזמנים: הורי ותלמידי השכבה הנוסעת

משתתפים: ראש המשלחת, רכז פולין, מנהלת, מחנכים

מקום: אודיטוריום

ציוד: כסאות, מחשב, ברקו, מסך, מערכת הגברה ומיקרופון

טפסים: רפואי, ויתור סודיות, הרשמה, לוח זמנים ופעילויות הכנה

לטפל: סידור כסאות לפני ואחרי, הצבת והפעלת הציוד האורקולי, ניקיון

* ראה גם בדיסק נלווה - ערב הורים ותלמידים - מצגת "חשיפה למסע הורים ותלמידים", קליפ "העולם היהודי", קליפ "פולין לערב הורים".

סדר הדוברים והנושאים

נושאים	הדובר
פתיחה קצרה והזמנת המנהלת	ראש המשלחת
חגיגי התייחסות לחזון ביה"ס ולמערכת הערכים הבית ספרית	מנהלת
קליפ: עולם יהודי מהות המסע בקצרה קליפ המתאר את המסע המסלול המשוער ההכנה מעורבות תלמידים	רכז המסע
מצגת	
ההרשמה: טופס, כסף, מועד סופי להרשמה מלגות רופא תנאי קבלה למשלחת: מטלה, ועדה, התנהגות הכנה: חובה לוח זמנים בגדול	ראש המשלחת
שאלות ותשובות	כולם

רשימת ציוד משלחתי למסע

1. דגלים - כ-8.
2. מוטות לדגלים. לארוז אותם בחבילה עם נייר הדבקה סביבם.
3. ציוד לשבת: שירונים, יין (החברה מביאה?)
4. נרות נשמה
5. נרות קטנים לקרשניק: 3 חבילות
6. גפרורים: 5 חבילות
7. בידורית+מיקרופונים+חוטים (החברה מספקת?)
8. סרטים שחורים לפרחים בטקסים
9. סרטי סימון למזוודות (את הצבע קובעת מנהלת פולין)
10. מתנות לפולנים
11. אוכל

לתיק מחנכים למסע

1. תכנית המסע מפורטת על פי שעות (מהאישור הביטחוני שאושר)
2. דפי בדיקת שמות: רשימות שמיות עם רובריקות ריקות, לפחות דף אחד לכל יום
3. רשימת חדרים
4. רשימת צמחוניים/כשרים
5. רשימת תלמידים בעיתיים רפואית בכל אוטובוס
6. דף קשר
7. שיחות קבוצה
8. דף תפקידים

אוטובוסים במסע לפולין: ההרכב

- כמות האוטובוסים שנגזרת ממספר התלמידים במשלחת היא נתון חיוני בהתנהלות המסע.
1. יש להשתדל שמספר התלמידים בכל אוטובוס יהיה בין 30 ל- 35 כמספר אופטימאלי המאפשר התנהלות טובה יותר גם הדרכתית וגם ארגונית. בכל מקרה יש לעשות מאמץ שמספר התלמידים בכל אוטובוס לא יעלה על 40. צריך לזכור שבכל מקרה מספר הנוסעים המקסימאלי באוטובוס על פי חוזר מנכ"ל לא יעלה על 50.
 2. בכל אוטובוס יהיו לפחות 2 מורים מלווים.
 3. בכל אוטובוס יהיה קב"ט (ישראלי או פולני).
 4. בחלק מהאוטובוסים יהיה מדריך פולני ("פיילוט").
 5. באחד האוטובוסים יהיה הרופא.
 6. קביעת הרכב האוטובוסים:
 - א. רישום התלמידים.
 - ב. בחירת הצוות היוצא.
 - ג. החלטה על צמדי מורים לכל אוטובוס על פי יכולת ארגונית, ניסיון, התאמה.
 - ד. חלוקת התלמידים על פי כיתות לאוטובוסים.
 - ה. יש לאפשר מעבר בין האוטובוסים עד תחילת ההכנה.
 - ו. אין מעבר בין האוטובוסים במהלך המסע.

אוטובוסים - דרישה מהחברה

1. אוטובוסים גדולים - 57 מקומות.
 2. מערכת שמע תקינה.
 3. דיוידי בכל אוטובוס.
 4. שירותים בכל אוטובוס.
 5. תאי מטען מספיק גדולים.
- ראה גם בדיסק הנלווה - תדרוך ארגוני - מצגת "המסע לפולין", קליפ "המסע לפולין מארץ נהדרת".

חוברת המסע

"הגורל הוליד אותי ואת בני דורי בימי הגזולים בהם שבו היהודים לארצם והקימוה אחדים. שם אינני היהודי הנודד בדרכי העולם, האהגר ממדינה למדינה, המגורש מגולה לגולה. אבל כל יהודי, בכל דור ודור, חייב לראות עצמו כאילו היה שם, בזרות ובמקומות ובאירועים שקדמו לו. לפיכך צאני נודד אבל לא בדרכים הנידחות של העולם. צתה אני נודד בארחה הזמן, נצ מדור לדור, נוסע בנתיבי הליכרונות". מתוך דברי נשיא מדינת ישראל עזר ויצמן בפני חברי הפרלמנט הגרמני כ"ד בטבת

תשנ"ב - 16 בינואר 1996

מדי מסע יש להוציא חוברת מסע אשר תחולק לתלמידים עוד בטרם צאתם לפולין. החוברת תבטא בתוכנה, במהלך הכנתה, בהפצתה את המרכיבים העיקריים של חזון בית הספר וערכיו. חשוב להדגיש כי בהמלצות על תוכן החוברת ישנו חוט מחבר בין החזון, הפרופיל הבית ספרי וערכיו לבין השילוב של חינוך יהודי, ציוני ואזרחי. בחוברת יהיה חומר הקשור למקומות והאירועים הרלוונטיים למסע, עניינים הקשורים למשלחת העכשווית וכן מקום ליומן מסע. חוברת זו תשמש כמזכרת בסופו של דבר. המלצה לגבי תוכן החוברת:

1. חומר לגבי היהדות עוד בטרם המלחמה.
2. חומר על פולין הארץ המארכת.
3. חומר על האתרים בהם יעבור המסע.
4. מפות רלוונטיות.
5. תמונות.
6. שירים ואמירות הקשורות לנושא.
7. דבר המנהלת כביטוי חשוב לחזון ופרופיל הבית ספרי וערכיו.
8. שיחון עברי/פולני.
9. תכנית המסע.
10. רשימת משתתפי המסע
11. דפי שורות ריקים שימשו כיומן מסע.

תכנון והקמה של המשלחת בחירת הצוות והמשתתפים - תלמידים ומורים

" בקש לראות מה של ניתן לראות צוז למאצ את הקולות של אן למאצ להבין את אשר לא ניתן להבין לעולם". ממוזיאון השואה יד מרדכי

המסע לפולין בעיני הצוות החינוכי של תיכון "הדרים" משקף את החזון, הערכים והפרופיל הבית ספרי שלנו. המסע הוא שיאו של התהליך החינוכי הכולל בתוכו מרכיבים חשובים לטיפול החינוך היהודי, הציוני, האזרחי (דמוקרטי- הומניסטי). המסע לא מתחיל בנסיעה לפולין ולא מסתיים עם חזרתה של המשלחת ממנה. יש לו השלכות חשובות לעולמו של התלמיד, לחיי בית הספר, לחיי העיר ומדינת ישראל כולה. לכן, תכנון והקמת המשלחת על כל ההיבטים שלהם חשובים כחלק מרקמה המחברת והמשלבת בעשייה החינוכית של קהילת תיכון "הדרים".

א. בחירת הצוות:

הצלחת המשלחת תלויה במידה רבה בבחירה של צוות שמכיר את השכבה - עדיפות למחנכי השכבה - הם מכירים את התלמידים ומורגלים לעבוד האחד עם השני. חשוב שהמורים שיוצאים יהיו כאלה המוכנים לקחת על עצמם את הובלת המסע על פי המתווה שאומר שהמורים מעבירים חלק חשוב בהכנה ונוטלים

חלק פעיל גם במסע עצמו. המורים המלווים צריכים להכיר את ה"אני מאמין" הבית ספרי ואת רציונל המסע ולכוון את כל השיח שלהם עם התלמידים לכיוון הזה.

ב. בחירת התלמידים:

בחירת התלמידים היוצאים משמעותית להשגת היעד שלשמו יוצא המסע. הצוות החינוכי יאתר את התלמידים שרצונם להשתתף במסע נובע מן השאיפה להשגת המטרות החינוכיות-ערכיות שלו, וימנע כניסת תלמידים שהצטרפותם אינה עולה בקנה אחד עם מטרות המסע - יוצאים כי כולם נוסעים, רואים במסע עוד נסיעה לחו"ל וכד'. כמו כן הצוות יאתר את אותם תלמידים המתאימים להיכנס למשלחת אך אינם יכולים לעמוד בעלות הכלכלית של המסע וישתדל לעזור להם. חשוב מאוד שהעזרה הכספית - המלגה שתינתן לתלמיד לא תעלה על 50% מהסכום אותו עליו לשלם על מנת שגם התלמיד

ומשפחתו יעשו מאמץ, המוכיח את חשיבות העניין עבורם, להשתתף בעלויות.

כמו כן, ינסה הצוות לאתר תלמידים שמצבם הנפשי אינו מאפשר להם לעמוד במסע מסוג זה.

כניסת התלמידים למשלחת:

1. התנהגות והתייחסות התלמידים בהכנה.
2. ראיון אישי עם כל תלמיד (ראה להלן).
3. חתימה על אמנה להכנה ולמסע עצמו (ראה להלן).
4. סמינר בן יומיים המהווה סימולציה למסע בו יבחנו הצוות והתלמידים את התאמתם למסע.
5. לתלמידים תינתן מטלת כניסה עפ"י בחירתם (ראה להלן) שתעיד על מידת רצונותם והתאמתם למשלחת.
6. התנהגות כתלמיד רציפה במהלך הלימודים בביה"ס.

ג. הורים מלווים:

אנו מעוניינים לשתף הורים ולאפשר להם לחוות את המסע. לדעתנו השילוב המיטבי במסע, הינו יצירת אוטובוס נפרד להורים הנוסע במקביל אך הנפרד מהמשלחת עם נקודות השקה במהלך המסע בטקסים, בערב שבת ועוד. המסע לפולין הוא במידה רבה מסע משפחתי ולכן מתוך ראייה קהילתית - משפחתית חשוב שגם הורי התלמידים יחוו את שעובר על ילדיהם אך תוך שמירת מרחק מסוים המעניק אפשרות הן לתלמידים הן להוריהם וגם לצוות בית הספר להתנהל בפולין בצורה מיטבית.

ועדת קבלה למשלחת לפולין

מטרת ועדת הקבלה היא בעצם לעשות תאום ציפיות ראשוני עם חברי המשלחת ולגרום לסינון טבעי בין המצטרפים למסע מצד אחד ומחויבות לעניין מצד שני.

רצוי לשריין לכל תלמיד/ה כ- 10 דקות. במקרים מסוימים כדאי אפילו לקבוע שיחת המשך אחרי ששולחים את התלמיד/ה לעשות חשיבה.

ועדת הקבלה חשוב שתהייה מורכבת ממחנכי השכבה.

להלן מספר נקודות מומלצות:

- מדוע חשוב לך לצאת למסע?
- האם להוריך, משפחתך זה חשוב ולמה?
- האם יצאו אחים/אחיות למסע בעבר?
- האם יש לך קשר משפחתי לשואה והאם זה משפיע על ההחלטה לצאת למסע?
- מה אתה יודעת/על המסעות לפולין?
- מה אתה מוכן/ה לעשות לטובת המסע?
- מה ימנע בעדך לצאת למסע?
- האם אתה מודעת/לאמנה שעליה תחתום/י?
- מה בין המסע לפולין לטיול שנתי?

אם במהלך הראיון מקבלים תחושה שהתלמיד/ה יוצאת/ת מהסיבות הלא נכונות (למשל יוצאת/ת כי "כולם

יוצאים...) כדאי לנסות להוביל אותה למסקנה שעדיף שי/תשקיע את כספיה/ה בטויל ליוון עם החברה מאשר המסע לפולין. במקרה כזה כדאי לצייר לזה בצורה ריאליסטית ואולי מוגזמת את העובדה שבמהלך המסע הוויא יי/תידרש לריכוז מקסימאלי כל היום כל יום משעת בוקר מוקדמת מאוד ועד הלילה, הרצאות, הסברים, שיחות, בקיצור: "לא כייף!"

אמנת חברי המשלחת לפולין

"אנ' ינ'ע רנ'ע האמת, כאשר ח' האבאג'ר'ס וה'ל'ז'ס י'הפכו ל'טקסט ש'לה ע'רק". (יאנוש קורצאק)

המסע לפולין הוא שיאו של תהליך חינוכי. חלק חשוב בתהליך היא ההכנה לקראת המסע. הצלחתו של המסע תלויה במידה רבה בהצלחת ההכנה לקראת המסע, (מרבית התקלות של משלחות אירעו בגלל הכנה לקויה) בעמידה בלוח הזמנים של כלל המשתתפים במסע ובהתנהגותו של כל אחד מחברי המשלחת.

לפיכך, ראש המשלחת, חברי צוות המורים והמדריכים ניסחו אמנה מחייבת עבור כלל התלמידים היוצאים למסע. האמנה תקפה בזמן ההכנה.

1. הנוכחות בערבי ההכנה מחייבת את כולם עפ"י חוזר מנכ"ל, תלמיד שנעדר מההכנה לא יוכל לצאת למסע. מקרים חריגים ידונו על-ידי ראש המשלחת. היעדרות משני מפגשים תגרור אחריה הרחקה מהמסע.

2. שני איחורים במהלך ההכנה כמוהם כחיסור מערב הכנה. אחד הדברים בעלי חשיבות עליונה במסע וכן בהכנה הוא עמידה בלוח הזמנים. ללא עמידה בלוח זמנים מתבטלים מתכנית המסע חלקים חשובים. תלמיד אחד יכול לגרום לאיחור של כלל המשלחת וליצור מצב של נזק לכלל חברי המשלחת. בפולין חשוב לא להחמיץ אתרים בגלל איחורים על מנת להשיג את מכלול המטרות ששמו לעצמנו.

3. הפרעות במהלך ההכנה, תלמיד שיפריע או יתנהג בצורה בלתי הולמת במהלך ההכנה לא יוכל לצאת למסע. הדבר מחייב אותנו למשמעת עצמית קפדנית ביותר. יש לתלמידים קלישאה האומרת: "פולין זה משהו אחר שם אני אתנהג אחרת", ובכן פולין אינה משנה בני-אדם מי שלא חכם בישראל לא יהפוך לכזה רק בגלל שינוי גיאוגרפי.

4. המורים המלווים יערכו רישום של הנוכחות וההפרעות במהלך מפגשי ההכנה. בתום החודש הראשון ובתום החודש השני תתקיים ועדה בראשות ראש המשלחת והמורים המלווים אשר תדון בהוצאתם של תלמידים שאינם ראויים לצאת למסע. תקוותינו שהועדה תישאר מחוסרת עבודה אך אם נצטרך להוציא תלמיד לא נהסס לעשות זאת. יש לכך גיבוי מלא ממשרד החינוך שכן המסע לפולין לא נכלל ב- "חוק חינוך חובה" - לא חייבים לצאת, ייצוגנו בחו"ל חשוב יותר מהנסיעה עצמה.

5. תלמיד יצא לפולין אך ורק אם התנהגותו בטיכון הולמת.

6. התלמידים שנרשמו למסע הם בחזקת "מועמדים" למשלחת עד שתאושר יציאתם על סמך עמידתם בפני ועדת קבלה, ביצוע הולם של המטלה והתנהגות הולמת.

שם התלמיד: _____ כיתה: _____

חתימת התלמיד: _____ חתימת הורים: _____

אמנה למסע לפולין

בנוסף לחוקת חברי המשלחת הרלוונטית להכנה לקראת המסע חשוב לקבוע גם אמנה למסע עצמו. שאיפתנו החינוכית בתהליך המסע לפולין היא שהוא יהיה משמעותי. אנחנו מעוניינים להעצים את השפעתו על כלל אוכלוסיות ביה"ס ואת זה נשיג רק כאשר גישתנו למסע תבטא את עולם התוכן הערכי של קהילת תיכון "הדרים" הבא לידי ביטוי בחזון בית הספר, בערכיו ובפרופיל. זהו, למעשה, תהליך של בניית תרבות בית הספר המושתתת על הטמעת הערכים והפיכת התיכון לקהילת החזון. ברור כי לא ניתן לעשות זאת בהנחיה אדמיניסטרטיבית מלמעלה אלא חייבים לעשות זאת בשיתוף של כל הגורמים האפשריים. השיתוף הזה יבוא לידי ביטוי בתהליך של קבלת האמנה למסע לפולין שיצור שיח חינוכי רחב על מגוון סוגיות רחבות יותר מאשר "רק" המסע לפולין. הצוות שמוכיל את המסע ינהיג את התהליך כולו כשותף ומנהיג ולא כמכתיב ויגדיר את גבולות האוטונומיה של האוכלוסיות השונות שייקחו חלק בו.

כדי ליצור את האמנה שתפקידה להיות המכנה המשותף הבסיסי ביותר בין כל חברי הקהילה אחרי שנקבעה סופית המשלחת לפולין, ולכל חברי המשלחת ברורה הדרך וההתנהלות של כל התהליך על כל שלביו, מומלץ לכנס פורום ובו נציגות לתלמידים, מורים והורים, שבסמכותו להמליץ על אמנה - מעין חוקה שתחייב את כל משתתפי המסע. אישור סופי של אמנה זו יינתן על ידי הצוות המוכיל את המסע ואז יוחתמו כל משתתפי המשלחת על אמנה זו. אנו מאמינים שכשתלמידים והורים יהיו שותפים ביחד עם צוות בית הספר בניסוח כללי ההתנהלות במסע, תהייה זו מעין מחויבות לתהליך.

אמנת מסע הדרים לפולין!

יש לזכור-אנו אורחים בפולין ושגריריה של מדינת ישראל.

כבוד: למקום ולנספים כמשלחת ממלכתית מייצגת.

לתושבי פולין ותרבותם.

למלווים השונים (קב"ט, נהג, מדריכים, מורים, והורים מלווים).

בין חברים למסע.

עזרה הדדית: יש להתחשב ברגשות של חבריך למסע ובתגובותיהם השונות תוך

מתן עזרה הדדית במטלות שיש לבצע במהלך המסע.

הדרכה: נוכחות חובה. יש להישמע להוראות הקב"ט, המדריך והצוות.

אין לישון, לשמוע מוסיקה לאכול או לדבר בטלפון, כולל הודעות כתובות.

התנהגות באתרי תיירות: יש לנהוג בכבוד (לא לאכול, לשמוע מוסיקה, או

לדבר בטלפון, יש לשמור על שקט)

כיבוד האתרים ההיסטוריים בהם נבקר הוא מעל הכול.

יש לנהוג על-פי החוק והכללים במלונות, במטוס ובאוטובוס לשמור על השקט והרכוש.

המסע הוא במסגרת בית-הספר, לכן חוקי בית-הספר כמו גם חוקי המדינה

בנוגע לשתיית אלכוהול ועישון סיגריות חלים גם במסע והם אסורים בתכלית האיסור!

להזכירכם- כי במשלחות אחרות הוחזרו ארצה תלמידים אשר התנהגו בצורה לא נאותה.

תקוותינו כי המסורת היפה של משלחות "הדרים" לפולין תישמר.

השכמה ועמידה בלוח זמנים: על כל חבר במשלחת לקחת אחריות על עצמו ולעמוד בלוח הזמנים.

אחריות על חפצים אישיים: יש לגלות אחריות על חפצים אישיים ולפנות לאחד

מאנשי הצוות במקרה של אבדה.

גילויי אנטישמיות: יש לגלות איפוק ולא להגיב בכל צורה שהיא על כל גילויי אנטישמיות.

שמירה על כללי האמנה תשמור עלינו ותכבד אותנו כמשלחת.

הנני מתחייב לעמוד בכל סעיפי האמנה וליישם במהלך המסע לפולין.

חתימה: _____

שם: _____

מטלת כניסה למשלחת

"יותר אתאיז תלוי צתילו של הצק היהודי בהתייחסותם של היהודים אל עצמם ואל אברהם, עם אורשתם האפוארת וצק הטרגדיה הנאראה, ובחשבון הנפש האתחיי אתוצה היסטורית לא".

אבא קובנר

יאנוש קורצאק המחנך הדגול שניספה בטראבלינקה עם ילדי בית היתומים שלו, בו מבקרים במהלך המסע, ארגן את בית היתומים על פי העיקרון של הנהלה עצמית של הילדים. הילדים היו מעורבים שם בכל מהלך החיים ואפילו היו אמונים להעניש את כל מי שחרג מהמסגרת עליה הוחלט כולל המבוגרים. בתיכון הדרים אנחנו מאמינים בשילוב תלמידים ובמעורבות גבוהה של תלמידים במסע מתוך אמונה שתלמיד שייטול חלק פעיל במסע ייקח אחריות על התהליך החינוכי שאותו הוא אמור לעבור הן במסע עצמו ובמיוחד בחייו לאחר מכן. אמונתנו זו באה לידי ביטוי בחזון בית הספר ומתוך כך החלטנו שעל כל תלמיד לבחור מטלה שתכניס אותו למסע, כך שבסופו של דבר יהיו תלמידים שידריכו במסע, יהיו תלמידים שיכינו טקסים ועוד. (ראה גם בדיסק הנלווה - מטלת כניסה למשלחת - מצגת "כניסה למשלחת לפולין").

על מנת להיות חבר במשלחת תיכון הדרים לפולין על התלמיד לבחור אחת מהמטלות הבאות:

1. עדות. לראיין ניצול שואה ולתעד את הסיפור האישי שלו בכתב, בווידיאו, באם-פי. אפשרות למילוי דפי עד. אפשר לראיין בן משפחה או מכר או להיפגש עם ניצול מרשימה שתיתן. ייתן דף עזר על פיו אפשר יהיה לבנות את הראיון.

2. הדרכה במסע. כ-10 דקות העברת נושא לחברים לקבוצה תוך כדי המסע בשילוב הדרכת המדריכים. תועבר סדנת מתודיקה קצרה ע"י המדריך המוביל. בחירה במטלה זו תחייב קשר מיילי רציף עם המדריך המוביל. בחירת הנושא על ידי התלמיד על פי תחום העניין והאפשרויות במסע.

3. הכנת טקס. טקס של עד 20 דק', בחירת הקטעים והשירים, העמדה, תזמון, תפאורה, בחירת ומיון משתתפים. 4 טקסים: וורשה - גבורה, מאידנק, טראבלינקה, בירקנאו.

4. קבלת שבת. הכנת ערב קבלת שבת כולל שירים, קיטעי קריאה וקידוש.

5. סיפור קהילה. לבחור קהילה יהודית ולהסביר למה נבחרה דווקא קהילה זו, לספר את קורותיה עד המלחמה ובמלחמה, להתמקד בסיפור של אדם אחד או משפחה אחת, החיבור האישי. מקורות: ספרי קהילה, ספרי יזכור, ספרי זיכרונות.

6. יצירת והפעלת בלוג. בהדרכתו של אחד המורים, רצוי מורה למחשבים, להקים בלוג למשלחת באינטרנט שיתחיל לפעול עוד לפני היציאה ובמהלך המסע העלאת תמונות ותכנים מדי ערב לנשאים בבית.

7. צוות ארגון במסע עצמו. תלמידים שיהיו אחראים לפני המסע ובמהלכו על הציוד המשלחתי, תלמידים שיהיו אחראים לאוטובוסים (ניקיון, צ'ופרים וכד') ותלמידים שיהיו אחראים להשכמה מדי בוקר. אנחנו מאוד מאמינים בהעברת האחריות לתלמידים מתוך ראייה שזה אחד הערכים החשובים בחינוך בתיכון "הדרים".

הערות:

א. כל מטלה למעט מטלה 5 (סיפור קהילה) יכולה להתבצע בזוגות ובתנאי ששני בני הזוג מעורבים בעשייה ובהגשה.

ב. כל המטלות מוכנות ומוגשות עד: תאריך X

ג. תלמיד יכנס למשלחת רק לאחר שהגיש את המטלה והיא עמדה בקריטריונים.

ד. הרשמה בחדר של ראש המשלחת על בסיס כל הקודם זוכה עד: תאריך X

עדות

לפניך דף עזר לשיחה עם ניצול השואה ובו רשומות נקודות שיכוונו אותך בשאלת השאלות.

1. רצוי להצטייד באמצעי הקלטה כמו מצלמת וידאו ואם-פי מקליט וכן בדפים וכלי כתיבה.
2. בתום המפגש לבקש מהעד שמות של מכריו, בני משפחתו שנרצחו בשואה שאותם נקריא בטקס "לכל איש יש שם" באושוויץ.
3. כסיכום לפגישה אנא רשום מה לקחת מהמפגש עם הניצול? אילו תובנות אישיות, רגשות, מחשבות, מסקנות התעוררו בך למשמע סיפורו?

התקופה	פירוט
לפני המלחמה	היכן נולדו ואיפה גרו
	משפחה
	פרנסה
	דת-בית הכנסת, חגים, שבת
	ביה"ס
	תנועת נוער
	חברים
	אווירה
	יחסים עם השכנים הלא יהודים
במלחמה	היכן היו כשפרצה
	משפחה
	מה קרה
	הנספים
אחרי המלחמה	היכן היו כשהמלחמה הסתיימה
	מה עשו עד העלייה
	העלייה ארצה
	נקמה?

נשמח מאוד אם במהלך המסע תוכלי/י לשתף אותנו במשהו מתוך סיפורו של העד ואם תהייה מוכן להעביר את הסיפור גם לתלמידים שלא במשלחת

רעיונות לנושאים להדרכה

השטאטל	קאזימיש הגדול (מלך פולני)	בית כנסת.
עדות קרוב משפחה	אסתרקה (הפילגש של קאזימיש הגדול)	חסידות.
מחבוא	חסידי אומות עולם	יאנוש קורצ'אק.
פרטיזנים	הצוענים	אירנה סנדלר(חסידת אומות עולם מוורשה).
המרד הפולני	חידון בנושא פולין	תנועות נוער במלחמה.
גבורה	מאכלים פולנים	משחקי ילדים בגטו.
רפואה בשואה	אוסקר שינדלר	תדיאוש פאנקיביץ'(חסיד אומות עולם מגטו קרקוב).
הניסויים הרפואיים של הנאצים	סמל העיר קרקוב	וורשה.
דילמות בשואה	סמל העיר וורשה	קרקוב.
מרדכי אנילביץ'	פולין היום	לובלין.
נקמה	גוגול (נגן מפוחת מבירקנאו)	ספורט
מיהו גיבור	פסלים במאידנק	מוסיקה
שיחת ערב	דמותו של רוצח	תזמורות במחנות
סטפה (העוזרת של קורצ'אק)	נשים בשואה	אמונה בשואה
צביה לובטקין הלוחמת	פרומקה הקשרית	נשות המרד בבירקנאו
עמנואל רינגלבלום	פאבל פרנקל	מרדכי אנילביץ'

טקסים במסע

1. הטקסים יהיו באחריות התלמידים. תלמידים שרוצים לבנות טקס במסע יבחרו בנושא זה כמטלת הכניסה שלהם למסע. יש לאפשר לכל זוג להכין טקס ובסה"כ 8 תלמידים.
2. במהלך המסע יהיו 4 טקסים מרכזיים: טראבלינקה, בירקנאו, מאידנק ומסלול הגבורה בוורשה. את הטקסים האלה יכינו תלמידים.
3. יבחר מורה שילווה את הכנת הטקסים, תפקידו לבדוק התקדמות, לעזור ארגונית.
4. התלמידים שמכינים טקס:
 - א. יבחרו את נושא הטקס
 - ב. יבחרו את הקטעים
 - ג. יבחרו את השירים
 - ד. יתאימו מבצעים לשירים ולקטעים
 - ה. יבחרו תפאורה וציוד לטקסים
 - ו. יביימו את הטקס
 - ז. יפיקו אותו
 - ח. ינהלו את החזרות לטקסים בארץ ובמסע
 - ט. יעבדו מול מדריכי המסע לתיאום קטעים
 - י. יבדקו שהטקס עומד במסגרת הזמן שנקבעה
5. משך הזמן המקסימאלי לטקס: 25 דקות.
6. במהלך המסע יהיו עוד טקסים קטנים שיהיו באחריות המדריכים ו/או המורים: פתיחת מסע, ברקוביצה, סיום מסע, בלופוחובה, לכל איש יש שם באושוויץ/בירקנאו
7. יש לנסות להתאים כל טקס למקום בו הוא נערך או לבחור נושא סביבו יהיה הטקס (למשל: ילדים, אימהות, גבורה).
8. יש לנסות לשלב את המורים בטקסים כשכדאי לחלק את צוות המורים כך שבכל טקס מורה אחר יאמר אמירה אישית (אין מדובר בשילוב המורים כקריינים אלא כנותני אמירה אישית).
9. בכל טקס תהייה אמירה אישית של התלמידים אם זה במלל או במחווה סמלית.
10. במידה ויש אוטובוס הורים כדאי לשלב גם את ההורים מראש בטקסים
11. במידה ויש מפגש עם נוער פולני חשוב לשלב גם אותם בטקס הרלוונטי

צוות המורים למסע לפולין

"חינוך ראוי לא לא בא בצל 'חינוך האופי'. כי האמנך האמית' אינו אלאו רק לכוז זה אלא זה של חינוך כאי שרצה להקנות יצירות אלה הרגלי חריצות אסלימיק, אלא תכליתו כפצס בפצס האצס בשלמותו". (מרטין בובר, "על חינוך האופי" 1939)

בפני הצוות המלווה את המסע לפולין עומד אתגר לא פשוט. במהלך המסע על הצוות להיות מעורב במסע, לשמש אוזן קשבת וכתובת לכל מצוקה של התלמידים וגם למעשה לנהל את המסע מהבחינה הארגונית והמשמעתית. כל זאת על המורה לעשות כשגם הוא עצמו עובר מסע רגשי ברחבי פולין. בבסיס תפישת המסע לפולין של תיכון "הדרים" עומדת הגישה שהמורים מובילים את התהליך כבר מההכנה ולא רק בצד הארגוני אלא גם בצד הערכי - חינוכי של המסע. המורים מעבירים חלק מתכני ההכנה לתלמידים ובמסע עצמו מעבירים את שיחות הערב.

למסע לפולין ערך חינוכי רב ולכן רק טבעי שצוות המורים יוביל אותו בצד הערכי-חינוכי, ארגוני ועוד, כלומר בכל התחומים שבהם פועל בית הספר, המיועדים לאתגר את התלמיד ולחנך אותו במובן של בניית זהותו, התעסקות ב"אני" האישי וגם ב"אני" הלאומי.

כאן המקום של צוות המורים לחשוב על חיזוק המסרים שלו שיטפחו בתלמיד את אותם התכונות שבית הספר החליט עליהן כעל חשובות למעשה החינוכי שלו. כך, למשל, בתחום הלימודי צוות המורים יכול ליזום תכנון וביצוע שיעורים וסדנאות במקצועות השונים המתייחסים לצד התוכן ולצד הערכי של המסע. (דוגמאות לסדנאות כאלה באזרחות ובאנגלית ראה בדיסק הנלווה - נספחים).

בתחום הפיסי של בית ספר יש להקדיש חשיבה על הימצאות תכני המסע על גבי קירות בית הספר או שימוש במצגות וכדומה במטרה שכל מי שנכנס לבית ספר יראה בעיניים ואף יחוש את המסע שתופס מקום ויזואלי בחיי המקום.

בתחום הערכי -תרבותי צוות המורים בשיתוף פעולה עם הנהלת בית הספר, רכזי שכבות, הרכזת החברתית ועוד בהתאם למקובל במוסד חייב לדאוג לכך שהערכים המרכזיים העומדים במרכז המסע יופיעו ואף יתעצמו בחיים הרגילים והשוטפים של בית הספר. בחוברת יש דוגמאות לכך וחשוב שצוות המורים שילווה את המסע יקדיש לכך מחשבה.

בתחום הארגוני הבאנו הרבה דוגמאות בחוברת כיצד ניתן לארגן הן את תהליכי ההכנה למסע, את המשכו בפולין ואת תהליך הסיכום שלו. חשוב להדגיש כי נושא זה דורש עמידה בלוחות הזמנים, אחידות במסרים ואחריות אישית של כל אחד מהמעורבים בתהליך.

בתחום הקהילתי אפשר לחשוב על מעורבות ההורים בשלבים השונים של הכנת המסע, אוטובוס ההורים. לבית הספר חייב להיות מסר לקהילה הרחבה שהוא פועל בתוכה - למה התלמידים יוצאים לפולין, הרי הם מייצגים את הקהילה, העיר וגם את המדינה. ניתן לחשוב גם על דרכים אחרות מגוונות לעבודה בתחום הקהילה כמו עזרה וסיוע, למשל, לניצולי שואה נזקקים ועוד ועוד.

צוות המורים למסע לפולין הופך להנהגה חינוכית שמטרתה לאפשר לתלמיד להתמודד עם האתגר שבמסע בצורה מיטבית כאשר הוא יראה ויחוש את ההתייחסות לאתגר הגדול הזה בכל תחומי חייו הקשורים לבית הספר. ההתייחסות הזו תעזור לו להתמודד עם האתגר, עם המסע ועם תובנותיו המגוונות.

מעורבות הצוות משקפת את עובדת היותו הנהגה חינוכית היוצרת שלם בתוך שלמים בהתאם לחזון, הערכים, והפרופיל הבית ספרי.

במהלך ההכנה למסע יש ארבעה מפגשים של צוות המורים:

1. ערב חשיפה למסע ולנדרש מהמורה המלווה ערכית וארגונית. (ראה גם בדיסק הנלווה מפגש חשיפה לצוות - מצגת "חשיפת מחנכים למסע", מצגת "המסע לפולין" וקליפ "מסע הדרים 2008")
2. ערב הכנה להעברת הסדנאות בהכנה למסע. (ראה גם בדיסק הנלווה - הכנת צוות - מצגת "להכנת מחנכים" וקליפ "סוכנות נסיעות").
3. תפקיד המורה המלווה במסע עצמו.
4. שיחת ערב לדוגמא.

ראה גם בדיסק הנלווה, נספחים - בנספח "צוות המורים למסע לפולין":

א. מפגש צוות בהכנה: תפקיד המורה המלווה במסע לפולין

ב. מדריך עבודה למורה המלווה בפולין

ג. תפקידים בפולין

שיחת קבוצה לדוגמא לצוות המורים המלווים

לשיחות הקבוצה בפולין תפקיד חשוב ביותר בעיבוד חוויות המסע לתוך התהליך החינוכי. כאשר שיחות הערב מוכנות מראש ונסובות על נושא מסוים, לעיתים ללא קשר כלל למקומות בהם ביקרה הקבוצה באותו יום, יכולים התלמידים להפיק מהן את הערך המוסף הכול כך חשוב.

1. סבב ראשון "רגשי":

לבקש מכל אחד מהמורים לומר במשפט אחד : מה הייתה החוויה המשמעותית ביותר במהלך הסדנה אותה העביר? או איזה רגע משמעותי הוא יכול לציין מתוך הסדנה? להדגיש: זה חייב להיות משפט אחד!

2. שיחה: הבחירה בין טוב לרע.

פתיחה: לספר או להקריא מתוך "אנשים רגילים" של כריסטופר בראונינג (פרק 1: "בוקר אחד ביוזפוב" עמ' 29-30):

"בשעות הבוקר המוקדמות של יום שני ה- 13 ביולי 1942, אנשי יחידת המילואים של גדוד השיטור 101, הוצאו ממיטותיהם בבניין האבן של בית הספר שבו שכנו בעיר הפולנית בילגוריי. אנשי היחידה היו אנשים באמצע שנות חייהם, בעלי משפחות מהמעמד הבינוני מהעיר המבורג. בגלל גילם המבוגר יחסית, הם לא עמדו בקריטריונים לגיוס לצבא הגרמני ולכן גויסו למערך גדודי השיטור. רובם גויסו ללא ניסיון כלשהו בשטחים שנכבשו על ידי הגרמנים וללא ניסיון כלשהו בסוג המשימות שיהיה עליהם לבצע. היחידה הגיעה לפולין כשלושה שבועות קודם לכן.

עוד בטרם עלות השחר, עלו אנשי היחידה למשאיות המחכות, משאיות אשר יובילו אותם למשימה "החשובה" הראשונה, כאשר עדיין אינם יודעים דבר על מהות המשימה שעליהם לבצע.

תחמושת נוספת ניתנה לכל אחד מעבר, לכמות הרגילה שהייתה ברשותו, וכמו כן הועמסו על המשאיות ארגזים נוספים מלאים בתחמושת.

שיירת המשאיות של גדוד השיטור 101 יצאה לדרכה בחשכת הבוקר מהעיר בילגוריי לכיוון מזרח בדרך עפר משובשת. הנסיעה על הדרך המשובשת התנהלה בעצלתיים ולאחר כשעתיים הגיעה שיירת המשאיות ליעדה - העיירה יוזפוב - מרחק של כשלושים קילומטר מבילגוריי.

השעה הייתה שעת בוקר מוקדמת ואור ראשון החל להפציע ברקיע, כאשר שיירת המשאיות עצרה בפאתי יוזפוב, עיירה פולנית טיפוסית עם בתים צנועים לבנים וגגות מכוסים בקש. בקרב תושבי העיירה חיו כ- 1800 יהודים.

העיירה הייתה שקועה עדיין בתרדמת הלילה כאשר חיילי יחידת המשטרה 101 ירדו מהמשאיות והתכנסו בחצי גורן סביב מפקדם, אדם כבן 53 עם קריירה משטרתית, אשר נודע בכינויו "פאפא טראפ". בשעה זו כאשר חייליו עומדים סביבו בפאתי העיירה יוזפוב עמד טראפ לגלות להם מהי המשימה שהוטלה על היחידה.

חיור ועצבני, כאשר קולו חנוק ודמעות עומדות בעיניו, ניסה טראפ לשלוט בעצמו כאשר דיבר אל חייליו. בפשטות הוא אומר להם כי על היחידה הוטלה משימה נוראה ולא נעימה. משימה זו היא לא לטעמו ולמרות חוסר הנוחות והצער, על היחידה לבצעה. הפקודה ניתנה מהדרגים הגבוהים ביותר של הצבא.

כדי "להקל" עליהם את ביצוע משימתם, אומר להם טראפ, שערים רבות בגרמניה מולדתם מופצצות ובנפגעים גם נשים וילדים.

בשלב זה הוא חוזר לנושא הנדון ואומר לאנשיו: "היהודים יזמו את החרם האמריקאי על גרמניה וגרמו בכך נזק רב" - מעדותו של אחד השוטרים. "יהודים מהעיירה יוזפוב הצטרפו לפעילות הפרטיזנים" - עדותם של שניים נוספים. על הגדוד הוטלו פקודות האומרות שצריך לאסוף את אותם יהודים. יהודים גברים בגיל העבודה יש לאסוף ולהעבירם למחנה עבודה. ביתר היהודים ובתוכם - נשים, ילדים וזקנים - יש לירות במקום.

לאחר שטראפ הסביר לאנשיו מה הם עומדים לבצע, הוא העמיד בפניהם הצעה יוצאת דופן: אם מישהו מהאנשים המבוגרים אינו מסוגל לבצע את המשימה כמו שהוצגה בפניו - יצעד לפנים" (עמ' 29-30).

שאלות לברור:

* מי הם היו, הגרמנים האלה? (אנשים מבוגרים, בעלי משפחות, לא שטופי אידיאולוגיה גזענית, לא בוגרי החינוך הנאצי)

* איזו ברירה עמדה בפניהם? (להשתתף ברצח או לעמוד מהצד)

- * האם באמת הייתה להם ברירה? (להזכיר שמי שלא השתתף לא קרה לו כלום, הופנה לתפקיד אחר)
- * איזו התנגשות ערכים יש כאן? (הציות לפקודה ושירות המולדת לבין המוסר האנושי הבסיסי)
- * מי שלא משתתף ברצח אבל גם לא מונע אותו - רוצח?
- * כמה מתוך גדוד של 500 גרמנים לקחו את הצעתו של המפקד ובחרו לא להשתתף ברצח? להקריא מתוך "אנשים רגילים":

"רק מתי מעט, כ- 10 או 12 מחייליו ביקשו לא לקחת חלק בביצוע הטבח ההמוני. לאנשים אלה נאמר לעמוד בצד והם יבצעו משימות אחרות בפקודת הרב סרן" (בראונינג/אנשים רגילים עמ' 92).

שאלות מפתח:

- האם כל אחד יכול להיות רוצח?
- האם במהלך המלחמה הייתה לכל אדם ברירה לבחור? בין טוב לרע או בין רע לרע יותר? האם לפולנים שחלקם בחרו לעזור לגרמנים, חלקם הגדול עמד מהצד ומיעוט עזר ליהודים (חסידי אומות עולם) באמת הייתה ברירה? מה אנחנו היינו עושים? (אפשר לדבר כאן על מאידנק ששם רואים מבתי העיר לובלין את המחנה ותמיד נשאלת השאלה: למה לא עשו כלום?! אפשר לספר לקבוצה את הסיפור הבדיוני הבא: הסינים מחליטים לכבוש את המזרח התיכון. הם מחליטים שהם הורגים את כל הערבים. יתר הלאומים יוכלו להמשיך לחיות תחת משטר הכיבוש הסיני. אתה בעלת משפחה ומתדפק על דלתך חוסין מטירה שהיה מורה לערבית בביתך בו למדת ומבקש שתחביא אותו. הסינים מפרסמים באמצעי התקשורת שמי שיעזור לערבים, ואפילו עזרה פאסיבית - לא יסגיר אותם, אחת דינו: מוות לו ולמשפחתו ואף לכל השכונה שלו. מה אתם הייתם עושים?)
- בכל חברה יש: 1. אנשים שמבצעים את ההוראות בדיוק. 2. אנשים שאף מתעלים וממציאים ומוסיפים על הפקודות שקיבלו. 3. אנשים שהולכים בהתאם לצו מצפונם. האם היום בחברה הישראלית ניתן למצוא את שלושת הסוגים האלה?

שאלות לחיזוק:

- מהו מעשה רע? מי קובע? האם יש אמות מידה מקובלות לכל?
- * למה אוהבים לעשות רע? מה מרווחים מזה? האם יש גם הפסד?
- * מתי עשינו דברים רעים לעצמינו או לאחרים? מדוע עשינו זאת
- * מהם המצבים שבהם אנו מסוגלים לעשות רע למישהו אחר?
- * מהי בושה?
- * מהו שיכרון חושים?
- * מה זה "ללכת אחרי מה שהחברה עושים"?

* ראה גם בדיסק הנלווה, נספחים - בנספח "צוות המורים למסע לפולין".

תהליך ההכנה למסע לפולין

**"עבורך ועבור ילדיך, יהיה האפר של אלול להתראה: צפה שהפרי הנורא של השנאה,
אשר עקבותיו ראיית כאן, לא ינביט גרע חדש! לא אחר ולא אלוף! פרימו לוי**

המסע לפולין הוא שיאו של תהליך חינוכי חשוב שמתחיל כמה חודשים לפני צאת המסע ולא מסתיים כשנוחתים בארץ בסיומו.

ההכנה לפולין מתחלקת לשלושה חלקים:

1. הכנה ערכית
2. הכנה ארגונית
3. הכנה רגשית

החלוקה נובעת מתפישתנו העקרונית שרק באמצעות שילובם של התחומים השונים המדגישים כל אחד בדרכו את החינוך היהודי, הציוני והאזרחי, ניתן להשיג את מטרות המסע המבטאות את חזון "הדריים" ואת מערכת הערכים שהצוות החינוכי בחר להנחילם.

הכנה ערכית

- א. סדנאות: יועברו בהכנה
- ב. הרצאות: יועברו בהכנה
- ג. שיעורי היסטוריה
- ד. שיעורי ספרות: "בכבות הזיכרון נדלק הדמיון" על ספרות השואה ועל ארון הספרים היהודי שהיה ואיננו עוד.

- ה. שיעורי אנגלית: סדנת הכנה למפגש עם נוער פולני.
- ו. שיעורי אזרחות: סדנת הכנה למפגש עם נוער פולני.
- ז. יום השואה הבינלאומי בתיכון.
- ח. עדויות מניצולי שואה: בהכנה.
- ט. שיעורי חינוך.

- י. סיור ביד ושם - כל השכבה

הכנה ארגונית

- א. מטלות כניסה למשלחת.
- ב. הרצאת קב"ט.
- ג. פרידה מהמשלחת.

הכנה רגשית

- א. סדנת הפגת חששות

ההכנה למסע - בנוסף לשעות ביה"ס: נושאים ערכיים:

1. העולם היהודי
2. חינוך בגרמניה הנאצית - עולמו של הרוצח
3. יחסי יהודים פולנים - פולין הארץ המארכת
4. סמינר שואה במורשת שיכלול:
 - א. שתי עדויות אחת מגטו ואחת ממחנה
 - ב. הרצאה על ייחודה של השואה והפיתרון הסופי
 - ג. סדנה על תנועות הנוער במלחמה
 - ד. סדנה על מנהיגות - יודנראט
 - ה. סדנת דילמות במחנה
 - ו. סדנת חסידי אומות עולם

הצעה להכנה:

מס	הפעילות	תאריך ושעה	מעבירים	הערות
1	הצגת המטלות		רכז המסע	לכולם
	סדנת הצטרפות		צוות	לפי אוטובוסים
2	העולם היהודי		מדריכי המסע	
	יחסי יהודים פולנים		מדריכי המסע	ב- 4 כיתות
3	ביקור ביד ושם			כל השכבה
4	סרט: וידויו של נער		צוות	לכולם
	סדנה בעקבות הסרט: חינוך בגרמניה הנאצית			לפי אוטובוסים, בקבוצות קטנות
5	סמינר שואה	יומיים		במורשת גבעת חביבה
6	תדרוך קב"ט			לכולם
	שגרירים וארגון		רכז המסע	לכולם
	תאום ציפיות		מדריכי המסע	לפי אוטובוסים
7	הפגת חששות		צוות	לפי אוטובוסים
	פרידה מהמשלחת-הורים ותלמידים		ראש העיר, מחלקת חינוך, מנהלת	אודיטוריום
8	מפגש סיום המסע הורים ותלמידים		מנהלת, צוות, מדריכים	לפי אוטובוסים וכללי בכיתות ובאודיטוריום

מפגש 1: סדנת התחברות למסע

מטרות הסדנה:

- א. היכרות ראשונית בין המורים לתלמידים באוטובוס ובין התלמידים לבין עצמם.
- ב. חיבור למסע ותאום ציפיות ראשוני.
1. היכרות (משך הזמן: 15 - 25 דקות)
למרות שאולי יש הכרות ראשונית בין חברי הקבוצה (תלמידים, מורים) כדאי בכל זאת לעשות משחק היכרות שקודם כל "שובר את הקרח" ושנית עוזר בהכרות כללית. כדאי להושיב את התלמידים במעגל או בצורת ח'. מומלצות 2 אפשרויות מתוכן יש לבחור אחת, אך כמובן ניתן לנקוט בכל מתודה אחרת:
א. משחק ה"שם האינדיאני":
לבקש מכל תלמיד/ה, לבחור לעצמו/ה "שם אינדיאני" הכנוי משתי מילים (בלבד), בנוסף לשמו (כדוגמה - "טלי קורנת כשמש", "שמוליק אוכל הכול", "סמדר חיוך גדול" וכדומה). השם הנבחר, אמור לתאר את דמותו/ה של התלמיד/ה, בתחום מסוים, אותו ת/יבחר התלמיד/ה.
כל תלמיד/ה ת/יצג את שמו/ה האינדיאני ות/יסביר לקבוצה, מדוע נבחר דווקא שם זה ומה הוא מלמד עליו/ה.

בתום סבב ההצגה, ניתן לבדוק עם התלמידים, איזה מהשמות האינדיאנים, הם זוכרים!

כן... גם המורה ת/יבחר ל/ה שם אינדיאני!

ב. החבר הטוב

- לבקש מכל תלמיד/ה לומר את שם התלמיד/ה שיושב לימינו/ה ולאפיין אותו/ה בתכונה אחת בולטת.
2. **התחברות למסע וחשיפת ציפיות ראשונית** (משך הזמן: 45 - 60 דקות)
א. לפזר על רצפת החדר מספר תמונות/מאמרים/ציורים/אביזרים (לדוגמא: שיר, דגל, דיויד, נעל, לחם) הקשורים, בדרך כלשהי ל"סיפור השואה".
ב. לאפשר לתלמידים, לבחור אביזר אחד, אשר "מדבר אליהם יותר מהשאר".
ג. לאפשר לכל אחד/ת להסביר לקבוצה, מדוע דווקא האביזר הספציפי, נבחר על ידו/ה.
ד. כל תלמידה גם ת/יסביר איזו ציפייה ראשונית יש ל/ה מהמסע, מההכנה, מהקבוצה.

אפשר לרשום על הלוח את הציפיות. לסכם בקצרה.

סדנה: העולם היהודי בין 2 מלחמות העולם - סדנת בחירות

העולם היהודי, ערב מלחמת העולם השנייה היה מורכב מקשת רחבה של אמונות, תפישות והתייחסויות לעולם שמסביב וכמובן לארץ ישראל.

מטרות:

- א. להכיר את הזרמים השונים של יהדות פולין טרם המלחמה.
 - ב. להבין שמצב היהודים בגולה היה מורכב.
 - ג. להחיות את התמונות, לשחזר קצת מן האווירה של אותם ימים.
 - ד. התנסות בעבודת צוות.
- מהלך:** (משך הזמן: 90-60 דקות).

1. מחלקים את הקבוצה ל- ____ קבוצות.
2. כל קבוצה מקבלת חומרים על זרם אחד ביהדות פולין ולומדת אותו.
3. הקבוצה צריכה ליצור קמפיין בחירות קצר תוך שימוש בחומרים שונים כמו: בריסטולים, טושים, צבעים, כובעים, שירים, סיסמת בחירות, ג'ינגל. להדגיש לתלמידים שהם יכולים להשתמש בכלי שכנוע של 2008 אבל שיתייחסו לתקופה של 1928...

4. נותנים לכל קבוצה 3-5 דקות להציג את הקמפיין שהכינה.
5. מצביעים (אסור להצביע לזרם של קבוצתך). כדאי לנסות להסביר לתלמידים שיחשבו כמו יהודי שיושב בפולין בשנות ה-30 של המאה שעברה ושיצביעו למי שהכי שכנע אותם.
6. לסכם בקצרה תוך מתן דגש על העובדה שהעולם היהודי היה מורכב ביותר לפני המלחמה אבל הנאצים לא הבדילו בין הזרמים השונים בדרך לתאי הגזים ולמשרפות.
7. אפשר לתת את מערך הכוחות האמיתי בעולם היהודי באותה תקופה (מצורף בהמשך).

* ראה גם חומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות

סדנה: מחינוך בגרמניה הנאצית ועד לשואה

ב-1 לספטמבר 1939 פולשת גרמניה לפולין ומתחילה בכך את מלחמת העולם השנייה ואת תהליך השמדת העם היהודי. החיילים הגרמנים נתקלים בפולין בטיפוסים היהודים הסטריאוטיפים שהכירו מגיל צעיר ופותחים במסכת התעללויות ורציחות.

מטרת הסדנה לנסות להמחיש לתלמידים איך אפשר לעצב את דרכו של עם באמצעות חינוך ולשפוך מעט אור על הדרך בה הצליחו הנאצים לרתום "אנשים רגילים", כפי שכינה אותם ההיסטוריון כריסטופר בראונינג, לרצח העם היהודי.

1. צפייה בסרט "וידוי של נער" ודיון בעקבותיו

(ניתן להשתמש בציטוטים מתוך הסרט שמופיעים בנספח על מנת לעורר את הדיון)

מה עורר בכם הסרט?

אירוע, תמונה, אמירה כשלהי שבמיוחד נגעה בכם.

מדוע יש בכלל פנייה לנוער? (אפשר לדבר על מרד הנעורים, בני נוער נוטים להיסחף, לתת דוגמא איך בהופעת רוק כשהזמר מבקש מכולם להניף ידיים, אלפי בני נוער נוהים אחריו ומה זה עושה, סרט "הנחשול")

איך יתכן שעם שלם הלך אחרי מנהיג אחד שהוביל למלחמה בה מתו 55 מליון איש? (גורם מרכזי הוא חינוך הנוער מעבר לגורמים אחרים)

האם עורר בכם הסרט מודעות לסכנה שזה יכול לקרות גם בעמים אחרים? הגרמנים הרי היו בני אדם למרות שמקובל להציגם כמפלצות.

מה מקומו של החינוך בהשפעה על הילד? האם באמת הילד הוא כלי ריק? אפשר להשתמש בקטע הבא מתוך ספר לימוד נאצי:

"מרחב המחיה המצומצם והקריר העיק לגזע הזה משהו מן הקשיחות ומן הלוחמנות. האדם הנורדי הוא קריר ומסויג באופיו. אל החשיבה הבהירה ואל מעשי היושר מתלווים הטוהר החיצוני, כוח הרצון וכוח הגבורה היכולים להתרומם לכלל מזג חיילי ולחלוציות בתחומי הטכניקה, המדע והאומנות..."

(מה בא לידי ביטוי בקטע? קשר ישיר בין תכונות חיצוניות לתכונות פנימיות, הפרדה בין גזעים, הגדרה של סולם גזעי)

להמחיש את מקומו של המורה ואת השפעתו על התלמידים הצעירים אפשר להראות את "פטריית הרעל" (תמונות או מצגת). היטלר העדיף לעבוד באמצעות תנועת הנוער ההיטלראי שמנתה 8 מליון ילדים. הוא ידע שההורים יגיעו בעקבות הילדים, כפי שהיום הפרסומות מופנות בדרך לילדים ודרכם להורים. הילד משתנה נוכח פניהם של הוריו, שלא תמיד מרוצים ממה שהם רואים, וידועים מקרים של ילדים שבחרו להלשין על הוריהם שאינם נאמנים לנאציזם והם נלקחו למחנות ריכוז.

2. חמשת עקרונות החינוך הנאצי

מחלקים את הקבוצה ל-5 קבוצות וכל קבוצה מקבלת את אחד העקרונות לחינוך הנאצי וכן דף משימות.

חמשת העקרונות

- א. על מוסדות החינוך לעצב, בראש ובראשונה אופי. באשר להקניית הידע יש עדיפות נמוכה.
- ב. מרכיבי ההשקפה הנאצית מוקנים בדרך של הכללה תוך הימנעות מפירוט יתר.
- ג. "האדם החדש" חייב להיות נטול כישורים לביקורת רציונאלית.
- ד. "האדם החדש" חייב להרגיש את עצמו כאיבר אורגני של שותפות גזעית לאומית, ואין מקום לתודעה של זכויות אינדיבידואליות.
- ה. לחינוך הגופני חייבת להינתן עדיפות עליונה, שכן המבנה הבריא של הגוף מהווה את ההוכחה

האסתטית של הנפש הגזעית, המייחדת את "האדם החדש".

במליאה

כל קבוצה מסבירה את עקרון החינוך אותו קיבלה, תוך מתן דוגמא.
כל קבוצה נותנת משפט בו בא לידי ביטוי לדעתה חינוך ראוי, דמוקרטי (הפוך או מנוגד למשפט אותו קיבלה) השם דגש על התלמיד ולא על המערכת.

דיון (ניתן להשתמש בדף הציטוטים לגבי החינוך שמופיע הנספח לחיזוק הדיון)

- א. היכן מושם הדגש החינוכי בתפישה הזאת?
- ב. איזה "תוצר חינוכי" מתקבל בשיטת החינוך הזו?
- ג. את מי משרתת התפישה וההתנהלות הזאת?
- ד. מה בין עקרונות החינוך, הסרט, ספרי הילדים וכד' לשואה?
- ה. מה משמעותו של חינוך? בדמוקרטיה? בדיקטטורה?
- ו. מה לתחושת השייכות והרצון לרצות להפיכת "אנשים רגילים" לרוצחים?
- ז. האם אפשר לעשות דבר דומה היום?
- ח. האם צריך אדם, נער לבדוק את ערכיו כל יום (כיה"ס, צבא, פוליטיקה) או יש מקרים בהם ציות עיוור הוא חיוני?
- ט. האם זה (היה) יכול להתרחש בחברה אחרת או רק בגרמניה של אותה תקופה?
- י. איזו תובנה ניתן לקחת לחיי היום יום שלנו? (לא ללכת תמיד עם העדר, להפעיל שיקול דעת, לפעול על פי קודים מוסריים).

* ראה גם חומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות

סמינר שואה ב"מורשת" - תיכון "הדרים"

כללי: סמינר מורשת הוא חלק חשוב בתהליך ההכנה של מסע תיכון "הדרים". בסמינר הזה, כמו בכל ההכנה נציב את האדם במרכז התהליך. נדבר על החלטות, בחירות ונקיטת עמדה שעשו בני-אדם בתקופת המלחמה, על האחריות הנובעת מההחלטות האלה ועל המעשים שהשפיעו לא רק על המבצע אלא גם על סביבתן. אנו נלמד על קהילות, חברות ומשמעויות של הפרט בתוך החברה. אנו נלמד עליהם כדי להכיר את עצמנו.

סדנאות:

1. מנהיגות - יודנראט
2. חסידי אומות עולם
3. תנועות הנוער בגטו
4. דילמות במחנות

תערוכה: נשים בשואה

עדויות:

1. מיכל חפר מגטו וורשה
2. עובדיה ברוך מאושוויץ

הרצאות:

ייחודה של השואה

פעילות ערב:

- * לתלמידים: סרט "התנגדות" על מחנה המשפחות של הפרטיזנים או כל סרט רלוונטי אחר.
- * לצוות: סדנה: תפקיד המורה המלווה במסע לפולין.

מנהיגות בגטאות - דילמות יודנראט

מטרות:

- למידת דילמות ייחודיות בנושא היודנראט, כפי שבאו לידי ביטוי בגטאות השונים.
- בחינת תפיסות מנהיגות של ראשי יודנראט שונים והבנת המניעים של מעשיהם

מהלך:

1. הבנת מושגים: גטו, ההבדל בין גטו למחנה ויודנראט. אחרי שהם ניסו להסביר במילים שלהם, מסבירים להם מה זה יודנראט ובנוסף נותנים כרקע, בקצרה, את איגרת הבזק.

למה מעוניינים הגרמנים בקיום יודנראט?

- היהודים עושים בשבילים את העבודה השחורה (רישום בהתחלה, רשימות למשלוחים בהמשך, תעודות למי שעובד וכו'), יוצר מתח ומאבק בתוך הציבור היהודי בגטו, הכפיפות של גורמים ציבוריים וסמכותיים בקרב היהודים לנאצים היא משפילה ומייאשת, ליהודים קל יותר להצליח לנהל את הציבור שלהם, נותן לציבור היהודי אשליה שיש למי לפנות ואולי דוחה תסיסה.
2. דילמות של יודנראט

- הסדנא שנעבור מתמקדת בדילמות של ראשי יודנראט שהיו המנהיגות הרשמית של הקהילות היהודיות בשואה. ראשי יודנראט שונים נקטו בדרכי פעולה שונות וקיים ויכוח על תפקיד היודנראט סביב ציר מרכזי- שיתוף פעולה עם הגרמנים אל מול מרד והתנגדות.
- מציירים על הלוח ציר - בין שיתוף פעולה למרד והתנגדות.
- נבחן דוגמאות לשתי הגישות דרך הויכוח בין שני אישי ציבור יהודיים בהולנד *.
- א. דוד כהן - בעד הגישה המקובלת של להיות צינור לגרמנים, להציל אחדים.
- ב. ארנסט ויסר - נגד גישה זו. צריך לשמור על כבודנו - לא לשתף פעולה.

גם כהן וגם ויסר היו אישי ציבור ידועים בקרב היהודים באמסטרדם. לאחר כיבוש הולנד ע"י הגרמנים (דצמבר 1940), היו שניהם ממקימי "הועדה היהודית המתאמת" וויסר עמד בראשה. הועדה פעלה בעיקר מול אנשי הממשל ההולנדי (לא הנאצים) בדרישה שישמרו על האזרחים היהודים. בפברואר 1941, החליטו הנאצים על הקמת היודסה ראט (=יודנראט). כהן (יחד עם איש ציבור בשם אברהם אשר) עמד בראש המועצה. ארנסט ויסר סרב לקחת חלק ביודסה ראט וסרב לכל סוג של שיתוף פעולה עם הנאצים, או קשר איתם. על רקע זה התגלעה ביניהם מחלוקת קשה, שבאה לידי ביטוי בין השאר בחלופת מכתבים. בספטמבר 1943 נעצרו חברי היודסה ראט ע"י הנאצים. כהן הגיע בסופו של דבר לטרזינשטט ושרד את המלחמה. ויסר, לאחר שנודע לו כי צעירים יהודים נשלחים מהולנד למאוטהאוזן ומתים שם, ניסה לפנות לגורמי ממשל הולנדים, אך הוזהר שישלח למחנה ריכוז אם ימשיך לעסוק בכך. הוא נפטר 3 ימים אחר כך מהתקף לב.

3. קוראים את המכתב של דוד כהן *:

- מהי לדעתו ההצדקה לקיומו של היודנראט?
- מהי הגישה בה הם פועלים?
- מהי מטרתם?

4. קוראים את מכתב התגובה של ארנסט ויסר *.

- איך הכותב תופס את היודנראט ואת פעולותיו?
- מהי ההאשמה שלו כלפי היודנראט?
- מהו מבחינתו הדבר המשמעותי ביותר, שאסור לוותר עליו?
- שאלות המתייחסות לשתי הגישות:

- מה אתם חושבים? מה היה הדבר הנכון לעשות?
 - מה הייתה הברירה של היודנראט? האם היו יכולים לנהוג אחרת?
 - מהן המשמעויות של אי שיתוף פעולה עם הנאצים? מהן המשמעויות של שיתוף פעולה איתם?
5. מתחלקים ל-4 קבוצות וכל קבוצה קוראת קטע עם שאלות על ראש יודנראט אחר *:

- א. רומקובסקי - ראש היודנראט בגטו לודז'.
- ב. היודנראט של גטו קובנה.
- ג. צ'רניאקוב - ראש היודנראט בגטו ורשה.
- ד. יעקב גנס - ראש היודנראט בגטו וילנה.

6. במליאה כל קבוצה מספרת בקצרה על הקטע שקראה ועושים דיון מסכם.
- איפה הייתם ממקמים על הציר (בין שיתוף פעולה למרד והתנגדות) את ראשי היודנראט עליהם קראתם?
 - איזו אחריות יש על מנהיג במצב הזה?
 - מה צריך להנחות את המנהיג? (שיקולי תועלת, מוסר, אתוס)
 - האם ישנם דברים שמתוך עמדת מנהיגות חייבים לעשות? האם יש דברים שאסור לעשות?
 - האם לכל מנהיג הייתה האפשרות לבחור בחירה שונה מזו שבחר?
- בישראל הייתה תקופה של יחס קשה וביקורתי מאוד כלפי היודנראטים ופועלם. למה לדעתכם?

סיכום:

ראינו כאן דוגמאות לבחירות שונות של מנהיגים שכל אחת מהן מבוססת על מניעים שונים. ראינו דוגמאות לסיטואציות מורכבות וקשות מאוד בהן היה צורך להכריע על גורלם של אנשים. ישנן סיטואציות בחיים שבהן אין בחירה טובה. הבחירה היא בין רע ליותר רע, אך עדיין יש בחירה. מנהיגות נמדדת ביכולת להכריע ולבחור בבחירה הערכית גם בסיטואציות האלה.

אנחנו נוגעים כאן לראשונה בסמינר בשאלת הבחירה. עוד נדון בה הרבה והיא תהווה שאלה מתמשכת לאורך הסמינר.

* ראה גם חומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

סדנה: התנועה במלחמה

חשוב שנזכור שרבים מהתלמידים לא חברים בתנועת נוער ולא מבינים מה המשמעות של להיות חלק מתנועה. דווקא בגלל זה חשוב שהתלמידים יעברו את הסדנה הזו.

מטרות:

- הבנת חשיבותה של המסגרת התנועתית בחיי הנערים - מה המשמעות כשמסגרת זו חדלה מלהתקיים?
- התמודדות עם הדילמה של הנהגת התנועה בפולין - להישאר עם החניכים בצל הסכנה או לברוח ולהציל יחידים?
- בחינת דרכי התגובה וההתמודדות של תנועת נוער בתוך מציאות של גטו.
- לבחון את יחסי הגומלין שבין התנועה לקהילה היהודית בתוך הגטו.
- עיסוק ראשוני בבחירה של תנועות הנוער במרד.

חלק א' - מסגרת משמעותית בחיים

*מבקשים מכולם לחשוב על המסגרת החברתית החשובה להם ביותר (ובלעדיה הם ממש אבודים.... מעגל חברתי, חוג, קבוצה, משפחה, קן וכו') רושמים על פלקט / לוח את המסגרות של כולם ועונים ביחד על השאלות:

- < מה נותנת לי המסגרת הזו?
 - < אילו חוויות טובות יש לי מהמסגרת הזו?
 - < על אילו צרכים עונות המסגרות האלה?
 - < מישהו מכם בתנועת נוער? מה משמעותה עבורכם?
- לאחר שכולם סיפרו, מסבירים שבשעה ורבע הקרובה נכיר קצת את פועלה של תנועת השומר הצעיר בזמן המלחמה. קוראים את הקטע "באי הקן" * ועושים את הקישור לשיחה:
- < מה התנועה מהווה לנערים, לפי הקטע?
 - < האם היא עונה על דברים שאתם צינתם כשסיפרתם על מסגרות משמעותיות?
 - < איך תשפיע על הנערים סגירת הקן?

* ראה בחומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

חלק ב' - הריכוז השומרי בוילנה

המדריך מספר על סגירת הקן * ומסביר בקצרה על הריכוז שקם בעקבות פתיחת המלחמה: ב - 1 בספטמבר פלשו הגרמנים לפולין.

* ראה בחומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

שואלים את התלמידים למה להישאר ולמה לחזור ומקשים עליהם. אפשר לעשות איתם טבלת בעד ונגד.

למדריך! כדי להבהיר לחניכים את הדילמה כדאי לצייר הלוח 2 עיגולים שמפריד ביניהם קו. באחד

לכתוב "ליטא- וילנה" ובשני לכתוב "ורשה- פולין". אלו שתי מדינות שונות! כאן שולטים הסובייטים וכאן הנאצים. יש גבול ביניהן. מסוכן לחצות את הגבול לכל אדם, על אחת כמה וכמה אם אתה יהודי!

אופציה: נותנים לחלק מהחניכים פתקים עם "שם מדריך" והקן שאותו הוא "מרכז", שמות של חניכים ומאיפה הם... את הדיון עושים תחילה גם עם התפקידים שנתנו להם, במטרה לחבר אותם לתחושת המחויבות והאחריות של אותם מדריכים. אחר כך אפשר לעבור לדיון עם דעותיהם האמיתיות.

בעד :	נגד :
⊖ אחריות על החניכים	⊕ זה במילא יגמר בקרוב
⊖ זה תפקידו של מנהיג	⊖ זה לא באמת ישנה, לא יוציא את החניכים
⊖ שם ההתרחשות	⊖ זה מסוכן
⊖ איזו אמירה יש כאן לגבי הערכים	⊖ זה לא הגיוני
⊖ בהם אנו מאמינים?	⊖ זו הזדמנות לנוער הצעיר לקחת מנהיגות...
⊖ המשמעות ההיסטורית	⊖ צריך להציל את כל מי שאפשר (מי שכבר בוילנה)
⊖ מה שווה הגשמה כשדור העתיד בסכנה?	⊖ מה שהכי חשוב זה העלייה לארץ, לא פוגרומים בגולה
	⊖ לי כבר יש סרטיפיקט

<<< עם איזה צד אתם נוטים להסכים? למה? מה לדעתכם הוחלט?

<<< חשוב להקשות על החניכים, היעזרו בטיעונים שלמעלה. זו דילמה שהחניכים יכולים לשים את עצמם בתוכה.

<<< חשוב שיזכרו שמדובר בשטח כיבוש נאצי - לא פשוט לחזור לשם!

לספר על ההחלטה לחזור.*

* ראה בחומרים לסדנה בדיסק נלווה- נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

חלק ג' - התנועה בגטו

מתחלקים ל- 4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת את הקטע "רעב"*, עם שאלות מנחות. החניכים הם תלמידי בי"ס. הם רגילים לחפש תשובות בטקסט ולכוון ל"תשובה נכונה". חשוב להסביר להם שאנחנו רוצים שידונו ביניהם על השאלות, יחוו דעה ולא יחפשו איפה בטקסט נמצאת התשובה.

* ראה בחומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

<<< המטבח שפתחה התנועה היה מיועד לחניכים. המדריכים קנו או דאגו להכריח את המזון,

אך משפחות המדריכים לא באו לאכול במטבח. איזו דילמה עולה מכאן?

<<< האם לדעתכם היה נכון יותר שהמדריכים ידאגו לאוכל לעצמם או למשפחות שלהם?

<<< מה גרם לכך שגם במצב של רעב ומצוקה כל כך קשים, המדריכים דואגים קודם כל לחניכים שלהם?

<<< האם לדעתכם המשך קיומה של התנועה חשוב גם בחיי הגטו, או שעדיף היה שכל אחד

ישקיע את זמנו בניסיון לשרוד ולדאוג למשפחתו שלו?

דיון במליאה:

<<< איזו דילמה עולה מהקטע? על מה דיברתם בקבוצות?

<<< מסכימים עם הבחירה שעושים המדריכים?

<<< מה נותנת הבחירה להמשיך לקיים תנועה וערבות הדדית לחברי התנועה? האם גם זו דרך לשרוד?

<<< מה הדברים שמאפשרים לחברי התנועה לנהוג כפי שנהגו? הרי רובו של הגטו בחר אחרת!

(היחד, האמונה בערכים, תחושת השליחות והאחריות כלפי התנועה וכלפי החברה).

<<< הקטע שקראתם נכתב על התקופה בה היהודים סגורים בגטו, אך עדיין לא החל

הפיתרון הסופי. איך לדעתכם ינהגו חברי התנועה כשתתחיל ההשמדה?

סדנה: דילמות בחיי המחנות

מטרות:

- < הבנה כי כל רגע מזמן דילמות חדשות, וכל שעה היא שעת ההכרעה.
- < בחינת התמודדויות שונות של אנשים שונים עם חיי המחנות.
- < העלאת השאלה האם לאדם היה חופש בחירה, האם תמיד יש בחירה?

מתוך "השוקעים והניצולים" / פרימו לוי

קודם שנדון בפרוטרוט במניעים שדחפו כמה אסירים לשתף פעולה, במידה כזו או אחרת, עם רשויות המחנות, מן הדין לקבוע נחרצות שלנוכח מקרים אנושיים כאלה יש להיזהר מפסיקת דין מוסרית חפוזה. צריך שיהיה ברור: מירב כובד האשמה נופל על השיטה, על עצם המבנה של המדינה הטוטאליטרית; אשמת משתפי פעולה יחידים, גדולים וקטנים כאחד (אף פעם לא חביבים, אף פעם לא שקופים!), תמיד קשה להערכה. היינו רוצים להפקיד שיפוט זה אך ורק בידי של מי שהתנסה בנסיבות דומות, שהייתה לו אפשרות לעמת על עצמו מה פירושו של דבר לפעול במצב של כפייה.

מה היטיב לנסח זאת מנצוני: "כל המסיתים, כל החומסים, כל מי שבדרך זו או אחרת גורמים עוול לזולת, הם עבריינים; ולא רק בגלל מה שהם מעוללים, אלא גם בגלל השחתת נפש הפגועים." מצב של עלבון אינו שולל אשמה, ולעיתים קרובות ובלי כל קשר, אשמה זו היא חמורה; אבל אינני מכיר בית דין אנושי שאפשר להסמיכו לקבוע את מידתה.

האם אתם מסכימים איתו?

הארות על הטקסט:

"מצב של עלבון..." - מצב של עליבות ומסכנות, בו שרויים אסירי המחנות.

מאנצוני - סופר אותו מצטט פרימו לוי.

פרימו לוי - אסיר יהודי איטלקי, הגיע לאושוויץ 3 (כונה מונוביץ) ב-44'. כתב לאחר המלחמה 5 ספרים, וב-1987 התאבד.

"השוקעים" - המוזלמנים, אלה ששקעו ומתו, הם אלה שחוו את מלוא המחנה.

"הניצולים" - אלה ששרדו, שהיו שם וחזרו.

לדעתו של פרימו לוי, מי שיכול באמת לשפוט הם השוקעים - והם כולם כבר מתים.

הוא מטיל את מירב האשמה על השיטה, זו סיטואציה קיצונית שכולה מלאה אשמה. אפילו כדי לשרוד צריך היה לשרוד על חשבון משהו אחר, אך גם בתוך השיטה לבדדים יש אחריות ובחירה. למרות שאי אפשר לשפוט את האירועים באמות המידה של המציאות שלנו ואין בית דין שיכול לקבוע את מידת האשמה של אותם אסירים - יש כאן אשמה.

<< כאן אנחנו מתחילים לדבר באופן ישיר על כך שיש בחירה בכל מצב אנושי. חשוב לא לסכם

כאן את הנושא הזה, כי את זה נעשה בסוף הסדנה, אחרי קריאת הקטע של ויקטור פרנקל.

קוראים 3 קטעים שונים - 2 בקבוצות ואחד במליאה, שמתארים סיטואציות מחיי המחנה ואת הבחירות השונות שעושים בתוכן אנשים שונים.

מתחלקים ל-4 קבוצות, כל 2 קבוצות מקבלות את אותו הקטע, עם שאלות.

קבוצה א' ו-ב': מתוך "דיוקן עצמי עם צלקת" - רומן פריסטר *

! מהן האופציות העומדות בפניו? (לקום מאוחר יותר, להתקלח פעם בשבוע, או בכלל לא, וכו')

! מהי הדילמה? מה הקושי בה? (לשמור על צלם אנוש או להיכנע למציאות)

! האם בחירתו עוזרת לו לשרוד?

! מה יקרה אם הוא יפסיק להתקלח?

! "למה לך התרגילים המטופשים האלה..." איפה זה פוגש אתכם בסיטואציות פחות קיצוניות?

<< רומן פריסטר הגיע לאושוויץ בקיץ '44, אחרי שכבר היה במחנות אחרים. שרד את המלחמה,

עלה לארץ והתחיל בעבודתו כעיתונאי. כתב את הספר "דיוקן עצמי עם צלקת".

<< במסע החניכים ישמעו את הסיפור על גניבת הכובע וההתלבטות אם לקחת לאביו הגוסס את הלחם.

קבוצה ג' ו - ד': "עדות על יום הכיפורים במחנה שטוטהוף בגרמניה" *

! מה הדילמה העומדת בפני האסירים?

! מה ההשלכות של בחירה זו? מה המשמעות של המועד?

! מה הכוח של היחד בסיפור הזה?

! אתם יכולים להיזכר במקרה מחייכם שבו תחושת היחד גרמה לכם לעשות משהו שלבד לא

הייתם עושים בשום אופן?

! (באופן חד פעמי, לאסירים היהודיים יש יכולת לבוז לגרמנים, ע"י עמידה על שלהם, אמירה של "לא נכנענו")

<< מחנה שטוטהוף הוקם בכפר שטוטהוף שהיה חלק מפולין וכבר ביום הראשון לכיבושו סופח, כחלק ממחוז דנציג - לגרמניה. המחנה נבנה כמחנה עונשין לפולנים וב 1942 הוגדר כמחנה ריכוז. ייחודו של המחנה הוא בכך שאנשי הסגל כולו היו אנשי ס"ס (ב 1943 הוכנסו לראשונה גם שומרים אוקראינים). בנוסף, החל מיוני '44 ולמרות שהיה על אדמת גרמניה, התקיימה בו השמדה בדרכים של ירי, תליה, זריקת פאנול, תאי גזים ורכבת גז. בשנות קיומו היו בו כ 110,000 אסירים, מתוכם כ 60,000 יהודים.

במליאה: "מחנה המשפחות הצ'כי" - קריסטינה יוסטה *

<< מחנה טריזינשטט בצ'כיה היה מחנה לדוגמא, בו חיו משפחות שלמות ביחד. ב- '43 נשלח משלוח משפחות לבירקנאו ומקיים את חייו במחנה על מנת לשמש דוגמא לצלב האדום. במרץ '44 נשלח משלוח חדש כשהמשלוח הראשון נשלח להשמדה. לאחר ביקור הצלב האדום ביולי '44, נשלח גם המשלוח השני להשמדה.

! מה הייתה הדילמה מולה עמדה קאטיה?

! מה הייתה הדילמה של שלושת חבריה של קאטיה?

! כיצד כל אחד מהם התמודד עם הדילמה?

! האם המעשה של קאטיה היה לחינם?

דיון כללי (שמסכם גם את הקטעים שקראו בקבוצות הקטנות):

האם היו גישות שונות אצל אנשים שונים? אילו גישות?

האם תמיד עמדה בפני האדם יותר מאופציה אחת?

האם ומתי יש חיים שעדיף לא לחיות אותם?

האם יש משהו שצריך לקדש בכל מחיר?

מהו מרחב הבחירה? האם הוא קיים תמיד???

קוראים קטע מתוך "האדם מחפש משמעות" - ויקטור פרנקל

ויקטור פרנקל - ייסד את הלוגותרפיה. כתב את הספר "האדם מחפש משמעות" בו הוא מתעד את חוויותיו כאסיר באושוויץ ומתאר את גישתו הפסיכותרפית למציאת משמעות בחיים. נחשב לפורץ דרך.

בתקופת השואה, נשלח פרנקל לגטו טריזינשטט ומאוחר יותר למחנה ההשמדה אושוויץ. בטרזינשטט הוא עבד כרופא כללי במרפאה, עד שהבחינו בכישוריו והוא התבקש להקים יחידה מיוחדת על מנת לעזור למגיעים החדשים להתגבר על ההלם הראשוני. מאוחר יותר הקים יחידה בכדי למנוע מקרי התאבדות בקרב האסירים.

בספרו, הוא מספר שבכדי לשמור על שפיותו האישית בתנאים הקשים, היה צועד לעיתים מחוץ למרפאתו ונותן הרצאה לקהל דמיוני על "החוויות הפסיכותרפיות במחנות ריכוז". לטענתו בני האדם הם חופשיים בבסיסם, ועל אף שהנאצים יכלו לשלוט בגופו הם לא יכלו לשלוט בנפשו, שאת החופש שלה הם לא יכלו לשלול ממנו. דרך סבלו הוא הגיע למסקנה כי כל אחד זקוק ליעד מרכזי בחיים, מציאת משמעות לחייו, בכדי להתגבר על טראומות ומצבים קשים.

פסיכופתולוגיה: מדע הסבל של הנפש, התייחסות לתופעות הגורמות לנו סבל, שהוא לא רגעי, אלא עמוק ומתמשך. פתולוגיה זה תהליך של סבל.

לוגותרפיה: חיפוש המשמעות. המשמעות שלו היתה שיחזור המחקר שלו במחנה.

מתוך "האדם מחפש משמעות" - ויקטור פרנקל

ניסיון חיי המחנה מורה לנו כי יש בידי האדם חופש בחירת פעולה. מצויות דוגמאות רבות, מהן דוגמאות שיש בהן מיסוד הגבורה, המוכיחות לנו, כי אפשר היה לגבור על האפתייה. אדם מסוגל לשמור על שארית של חירות רוחנית, של עצמאות המחשבה, אף בתנאים נוראים אלה של עקה נפשית וגופנית.

<<< על איזו חירות הוא מדבר?

אנחנו שחינו במחנות ריכוז, זוכרים את האנשים אשר היו עוברים מצריך לצריך כדי לעודד רוחם של אחרים, כדי לפרוס להם את פרוסת לחם האחרונה. אולי הם היו מעטים, אך די בהם להוכיח, כי אפשר ליטול מן האדם את הכל, חוץ מדבר אחד: את האחרונה שבחירות אנוש - לבחור את עמדתו במערכת נסיבות מסוימת, לבחור את דרכו.

<<< האם הבחירה באדישות או הישרדות בלבד איננה בחירה אנושית ולגיטימית?

תמיד היו הזדמנויות לבחירה. יום יום, שעה שעה, נקראת לתוך ההכרעות, הכרעות שקבעו, אם תכנע, או לא תכנע לכוחות שאיימו לשלול ממך את עצם יישותך, את חירותך הפנימית; שקבעו אם תהיה או לא תהיה כדור משחק בידי הנסיבות, אם תוותר על חירותך ועל הדרת כבודך ותתגלגל בדמות האסיר הטיפוסי.

קיום תנאים שונים, כגון חוסר שינה, מחסור במזון, ולחצים נפשיים למיניהם, עלול להעלות את הרושם, שהאסירים מוכרחים היו להגיב בדרכים מסוימות. ולא היא. בסופו של חשבון נתברר, כי האסיר נהפך למה שהיה מתוך הכרעה פנימית, ולא רק עקב השפעות המחנה. מכאן שבייסודם של דברים יכול כל אדם, אף בנסיבות אלה להכריע בעצמו, מה הוא יהיה - מן הבחינה הנפשית והרוחנית גם יחד. יכול הוא לקיים את הדרת כבוד האדם שלו גם במחנה ריכוז.

<<< מה טוען פרנקל?

<<< מה דעתכם על טענתו? מסכימים איתה?

<<< את מה הוא מקדש? (הבחירה, ערכו של האדם. יש לאדם "מרחב בחירה")

* ראה גם חומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

סדנה: חסידי אומות עולם

על מאבקו של הטוב

מטרות:

1. הכרות עם נושא חסידי אומות העולם כביטוי עילאי להתמודדות עם סיטואציה קונקרטית המחייבת הכרעה ערכית במצב קיצון.
2. הבנת החשיבות של תפיסה ביקורתית של המציאות והליכה נגד הזרם כשהמציאות בה מתנהלת החברה נוגדת את הקוד הערכי שלנו.

1. פתיחה

- אתם הולכים ברחוב, פתאום אתם רואים 3 אנשים מרביצים מכות רצח למישהו. זה נראה רציני. אתם מתערבים? מה אתם עושים? המשכתם הלאה. אתם רואים שיכור הולך אחרי בחורה צעירה ומציק לה. מתערבים?

<<< אלו שאלות פתיחה לסדנה. לא מעמיקים בהם, אלא בעיקר אוספים תגובות שישמשו אותנו אחר כך. המטרה לנסות ליצור עימות ראשוני מול הנושא של "העומד מנגד". חשוב לא להתקף כאן את החניכים ולא להציג את הדברים בצורה פשטנית, אלא דווקא בקושי האמיתי שלהם (ואם השלושה יתקפו גם אותך? ואם עד שתבוא משטרה יכול להיות שהבן אדם כבר יפצע קשה מאוד? מה אם אתם ממש ממהרים כי עוד 10 דקות מתחיל הבגרות בהיסטוריה? מה אם ראיתם מישהו מתקרב לאותו שיכור ואז הוא זרק עליו בקבוק זכוכית? וכו'...).

- מתי עובר הגבול שבו אני מוותר על הביטחון האישי שלי בשביל מישהו אחר?
- זה קל לעשות דבר כזה? למה לא?
- בסדנה הזו נעסוק באותם אנשים שניצבו בפני הבחירה הזו, עם כל הקושי שבה ונכיר את ההכרעות שלהם.

2. סיפורים על חסידי אומות עולם

- מחלקים את התלמידים ל 4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת דמות: אונה סימייטה, אירנה אדמוביץ', אוסקר שינדלר, משפחת אולמה * . כל קבוצה צריכה לענות על השאלות המצורפות.
- חוזרים למליאה, כל קבוצה מספרת בקצרה על הדמות ומול מה עמדה.

3. חסידי אומות העולם

- מסבירים שמדינת ישראל קבעה קריטריונים לחסיד אומות העולם; מעשה הצלה קונקרטי, הצלה תוך סיכון עצמי, המציל לא דרש ולא קיבל תמורה.
- חשוב להסביר לחניכים שהמדינה קבעה קריטריונים כי רצתה להציב ראוי להתנהגות אנושית. לכן מי שעזר, אבל עשה את זה תמורת כסף למשל, לא כלול בקטגוריה הזו.
- קוראים ביחד את השיר של חיים חפר

חסידי אומות העולם/ חיים חפר

אני שומע את הכינוי "חסידי האומות",
ואני מנסה לחשוב על האנשים, שנתנו מסתור ומחסה.
אני מנסה לחשוב, ושומע ושואל: לו הייתי במקום
מה הייתי עושה?
האם אני, בתוך אוקיינוס של שנאה, מול עולם מתמוטט ובווער,
האם אני הייתי נותן מסתור לבן עם אחר?

האם אני הייתי מוכן? האם בני משפחתי היו מוכנים
לחיות בפחד מתמיד כזה בתוך הרחוב, בין השכנים?
לחלום כלילות את צעדם הכבד והמאיים של התליינים?
מוכן להמשיך ולהלך בין מטחי היריות ולהבי הסכינים
בתוך לחשי הרכילות ומלמולי השמועות ותקוות המלשינים

וכל זאת לא לילה אחד, לא חודש, אלא שנים!
וכל זאת - בלי לבקש שכר מן הקורבנות, רק את לחיצת-ידם.
וכל זאת - רק מפני שאדם לאדם חייב להיות אדם.
ואני חוזר ושואל את עצמי, עכשיו ומכאן:
האם אני, האם אני הייתי מוכן?

בתוך המלחמה הנוראה - הם-הם שעמדו יום-יום בקרב,
והם הצדיקים שבסדום, שבזכותם העולם לא חרב.
הם, בתולדותיו של עמי הרצוח, החנוק, הירוי והמת,
היו עמודי החסד והרחמים, שעליהם העולם עומד.
ובפניהם, בפני גבורתם, שהיא עדיין לנו חידה

- מה מוביל אדם לסכן את עצמו למען חיים של אדם אחר שאינו מכיר?
- מהי נקודת המוצא של חסידי אומות עולם, מדוע פעלו כך?
- האם אפשר היה לצפות שתופעה כזו תהיה רחבה יותר ולא רק נחלתם של מעטים (ביחס לחברה)?
- בחיים שלנו, ברור שנעזור לחבר, אך האם נעזור לאדם זר כשזה דורש מאיתנו לעשות מעשה המנוגד לדעת החברה סביבנו?
- עם כל הקושי והסיכון שיש במעשיהם של חסידי אומות העולם, מה אומר לנו עצם קיומם של אנשים שבחרו לעשות מעשים כאלו - מה זה אומר על האדם? על היכולת לבחור בין טוב לרע? על אדישות לסבל הזולת?

סיכום

בתוך האופל והרוע של השואה, יש מספר נקודות אור בודדות של אנשים שלא קיבלו את השיטה, שמרדו, שהאמינו שאפשר אחרת והיו מוכנים לסכן את חייהם ואת חיי הקרובים להם לשם כך, אנשים אלה הם חסידי אומות עולם באומץ רב ואל מול הסכנות תפסו עצמם כאחראיים על אדם זר שלא הכירו ושהחברה

תפסה כמוקצה ואחר רק משום שהיה בן אדם כמוהם. אין ספק כי מקרים אלו מהווים שוליים ביחס לרוב הבחירות בסביבתם, אך עם זאת שוליים אלו יכולים לשפוך אור משמעותי על כוחו של הפרט לחולל שינוי בעולם ועל כוחו של האדם לבחור בטוב מול הרע ללא התחשבות במחיר.

עלינו ללמוד רבות על מעשיהם ולשאוב השראה מדמותם. עד היום הוכרו 22,211 חסידי עולם מכל אירופה, (נכון לינואר 2008).

6066 מהם פולנים. צריך לזכור שהפולנים חיו בסיטואציה של כיבוש ודיכוי. הפולנים היו העם היחיד באירופה שעל הסתרת יהודים, או עזרה להם, היה עונש מוות. לא רק למי שעזר, אלא גם למשפחתו ולפעמים לכל הבניין שהוא חי בו!

* ראה גם חומרים לסדנה בדיסק נלווה - נספחים - הכנה - סדנאות-מורשת

תערוכה: פנים להתנגדות - נשים בשואה

על התערוכה ראה בדיסק הנלווה - נספחים - הכנה - סדנאות - מורשת

פגישת הכנה רגשית למסע לפולין

"עם נחון לא רק באצ"ל אלא גם באה שהלא מוכן אלת". יאן טאולסקי

היות ומסע לפולין כשיאו של תהליך חינוכי - ערכי הוליסטי מאפשר לבטא בצורה מרבית את הפרופיל הבית ספרי ולבטא אותו בכל תחומי החיים של בית הספר והקהילה, ההכנה הרגשית למסע אינה רק חלק מתהליך ההכנה אליו אלא מרכיב חשוב של מרקם שמרכזו החזון של תיכון "הדרים", ערכיו, הגורם המארגן שלו וגם גורמי מומחיותו.

בהכנה הרגשית למסע הדגש הוא ב"איש לרעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק" כאשר על התלמיד לא רק להביע את עצמו אלא ללמוד להקשיב ולכבד את האחר על רגשותיו, במקרה הזה.

בהכנה הזו התלמיד יצטרך לעבור סוג של מסע פנימי בשבילי האדם כאשר האדם הזה הוא עצמו אך גם האחרים - כיצד אנו מגיבים על התנהגותו של האחר, איך עוזרים לחבר לעבור רגעים קשים מבלי לפגוע בפרטיותו, איך להיות סובלני וגם אמפטי - אלה רק מקצת מהרעיונות שיאתגרו את התלמיד במפגש עצמו, במסע וגם לאחריו.

המסע לפולין הוא המסע בעקבות האדם, המשתתפים כולם בני אדם הם והמסע הוא גם מסע פנימה, אל הנפש.

לפיכך, ההכנה הרגשית למסע היא תהליך הדרגתי שילך ויתחזק במהלך המסע עצמו וגם אחר כך בחייו של התלמיד המתבגר ושל המבוגרים המשמעותיים לו.

מטרות:

1. התלמידים יציפו חששות מהמסע
 2. התלמידים יתפסו את "קבוצת האוטובוס" כקבוצת תמיכה אפשרית.
 3. התלמידים יבינו שכל תגובה רגשית היא לגיטימית, כל עוד היא לא פוגעת באחר.
- משך הפעילות המומלץ הוא שעה וחצי עד שעתיים. פעילות זו מומלץ לבצע בין שבוע לשבועיים לפני המסע. הציוד הנדרש: חדר עם לוח, טוש מחיק, דפים, כלי כתיבה
- הפעילות יכולה להתבצע במסגרת "אוטובוס" או חצאי אוטובוסים-ההנחיה על ידי המורים המלווים לאחר הכנה שנעשית על ידי יועצת השכבה.

שלב א'

לחלק את המשתתפים לקבוצות של עד 6 תלמידים בקבוצה. אפשר לחלקם על פי הישיבה, אך רצוי "לערבב" אותם - אפשר בדרך של נתינת מספר לכל תלמיד מ-1 עד 6, כל מספרי 1 הם קבוצה, כל מספרי 2 וכן הלאה. כל קבוצה מתבקשת לשבת במעגל קטן.

שלב ב'

בקבוצות, מתבקשים התלמידים למלא דף משני צדדיו: בצד האחד - אוסף הציפיות החיוביות שלהם מהמסע לפולין ובצד השני - אוסף הדברים מהם חוששים.

לאחר הכתיבה האישית, ממנים מזכיר לקבוצה והוא מרכז את כל מה שהתלמידים כתבו - תוך כדי שיחות הבהרה ביניהם על הכתוב.

* חשוב להדגיש בפניהם שאין "נכון" או "לא נכון", אם תלמיד בקבוצה אומר משהו - זוהי האמת שלו ולכן יש לרשום אותה.

*בשלב זה חשוב לעבור בין הקבוצות ולעזור להם-

- א. במקרה שסתם מפטטים ולא ענייניים
- ב. במקרה שאף אחד בקבוצה לא מוביל לדברים רציניים, אפשר לעזור להם לפתוח ולפתח, אפשר לכוון.

שלב ג'

חוזרים למליאה. כל קבוצה צריכה לדווח מה אספה (בלי לחזור על דברים שנאמרו על ידי קבוצות קודמות).

אם יש לוח גדול, אפשר לרשום את כל הציפיות החיוביות בצד אחד של הלוח ואת החששות בצד השני. אם אין לוח גדול, אפשר להסתפק בהקראת הציפיות החיוביות ולרשום רק את החששות.

חשוב להתחיל עם הציפיות החיוביות- זה מרגיע ומכניס לאווירה טובה. העבודה העיקרית שלנו היא עם החלק השני. כאשר אנחנו כותבים על הלוח את החששות- איננו עורכים דיון- אלא רק מבהירים למה הכוונה בדברים שנאמרו.

*חשוב להדגיש בפני התלמידים שאין מציינים שמות בשלב זה, כלומר לא אומרים "איתי אמר ש..." אלא "אצלנו בקבוצה אמרו ש..." או "מישהו בקבוצה שלנו חושב ש..."- דבר זה חשוב היות ומידת החשיפה שאדם מאפשר לעצמו שונה בין קבוצה קטנה ומליאה.

שלב ד'

בשלב זה אנחנו מתייחסים לאוסף שעל הלוח. ראשית, קצת מנתחים אותו, כלומר, בעזרת שיחה והנחיה מחלקים את החששות לקבוצות- לסוגים:

יופיעו שם כפי הנראה:

1. חששות מחוסר שליטה - כמו בכי, צחוק, תגובות שונות...
 2. חששות חברתיים - שונות, שלא יסתדרו עם החבר לחדר, שלא יסתדרו בכלל עם הקבוצה...
 3. חשש מאדישות - שלא ירגישו כלום, שלא יחוו...
 4. חששות פיזיים - מהקור, האוכל...
 5. חששות קיומיים - מגלוחי ראש, מאנטישמיות, מהטיסה...
 6. חששות אקדמיים - שלא יבינו, שלא יהי קשר למה שלמדו...
- אם מופיע חשש אחר - כמובן יש לציין.

שלב ה'

בשלב זה המנחים בעזרת התלמידים דנים בדרכי התמודדות עם החששות השונים.

כדאי להתחיל דווקא מהחששות הקיומיים ולהסביר שזהו מסע מאוד בטוח עם מלווים ממשרד הביטחון ומהמשרה הפולנית- הם משגיחים כל הזמן ורמת הבטיחות לכן גבוהה מאוד. חשוב, כמובן, למלא אחר הוראות הקב"טים- כמו, לא לפתוח את דלת החדר לפני שמוודאים מי שם וכמו לא להיפרד מן הקבוצה וכולי- ואז באמת אין בעיה.

לגבי החשש מאדישות, כדאי לאמור לתלמידים שלא "ילחמו" בעניין-לא יתרגזו ולא יתרכזו בו-אלא, יהיו עם עיניים פתוחות, אוזניים קרויות וראש פתוח- ויקלטו. יכול להיות שהם יתרגשו בקטע לא צפוי באיזהו מוזיאון, או כשיחשבו פתאום על בני המשפחה שלהם או יחוו משהו אישי, יכול להיות שיתרגשו רק כשיסדרו את האלכוהול לאחר המסע ויכול להיות שבכלל לא - והכול בסדר. לא חובה "להתרגש", יכולה להיות חווית מסע מעולה וחשובה גם ללא דמעות...

לגבי החשש מתגובות של חוסר שליטה- שזהו בדרך כלל החשש הרציני ביותר של בני האדם בכלל- חשוב לתת בהזדמנות זו לגיטימציה לכל התגובות-ולתת לתלמידים ללמוד לקבל כל תגובה כתגובה לגיטימית. אחד בוכה, אחד שותק, אחד פתאום צוחק, אחד כותב, אחד מנגן ואחד רוצה להיות לבד- כולן תגובות נורמטיביות, כולן זכאיות ליחס הוגן ולכבוד כי כולנו הולכים בשבילי האדם אין שביל אחד המתאים או מחייב את כולם. חשוב להבין שזוהי סיטואציה לא נורמאלית ולכן כל תגובה שהייתה מתקבלת כלא נורמאלית במצב רגיל- כאן היא נורמאלית! לא צריך לחשוש מזה, אבל מצד שני לא צריך להיסחף- ואם מרגישים למשל קצת קוצר נשימה מהבכי- לא לחשוש ש"ישר מתעלפים", אלא לצאת (באישור ועם ליווי) לאוויר, לנשום עמוק- עד שעובר.

וכאן אנחנו מגיעים לתלמידים כחברים- כקבוצה. חשוב מאוד שהם יבינו את תפקידם- כתומכים, כשומרים וכשומעים של חבריהם.

החושים צריכים להיות ערים מאוד למה שקורה סביבם ולא רק למה שקורה לעצמם.

קודם כל- זה עוזר לעצמינו כאשר אנחנו עוזרים לאחרים, ודבר שני- חשוב שאחד יעזור לשני.

חשוב לכבד את רצונו של השני, זאת בתנאי כמובן שהשני אומר במפורש מה הוא מבקש מהחבר!

צריך לשים לב מה קורה לחברים- אם חבר רוצה להיות קצת לבד, זה בסדר, אבל לשים לב שהוא לא מתרחק מהקבוצה ולא ליותר מידי זמן.

חשוב לכבד את שאר חברי הקבוצה-אם, למשל, אחרי הביקור באושוויץ, ישנה קבוצה שרוצה לאכול ולשיר, לא צריך לכעוס עליהם, אבל הם, לא צריכים להפריע לאלו שרוצים לשבת בשקט ולעכל את מה שראו- ולכן במקרה כזה-להחליף מקומות באוטובוס וליצור שני חלקים שונים באותו הזמן.

אמצעי שעוזר מאוד זו הכתיבה-מומלץ להביא יומנים אישיים ועוד יותר חשוב שתעבור מחברת קבוצה-כשהמחברת מגיעה אליך, אתה קורא מה שאחרים כתבו וזה מוביל אותך לכתיבה ולתגובה.

חשוב מאוד לדבר, הן באוטובוס והן בשיחות בערב. השיחות בערבים מאפשרות הן דיונים ערכיים והן העלאת מחשבות ורגשות בעקבות האתרים בהם מבקרים במסע.

בכל אוטובוס, לפחות שני מורים- הם שם למען התלמידים וחשוב שהתלמידים יבינו שזו לא סיטואציית בית הספר וכדאי לנצל את הנסיעות הארוכות לשיחות משמעותיות איתם.

תקציב ההכנה למסע לפולין

התלמידים משלמים לחברת הנסיעות על המסע ומעבר לכך יש תשלום נפרד לתיכון על ההכנה. התקציב צריך לכלול את הסעיפים הבאים:

1. תשלום ל"מורשת" גבעת חביבה: לינה, כלכלה, סדנאות. להביא בחשבון לינת צוות (להשיג הנחה).
2. אוטובוסים ל"מורשת". הקפצה.
3. חוברת מסע. לבדוק אם אפשר לחסוך עלויות על ידי שימוש בחומרים ממסע קודם.
4. אוטובוסים לשדה התעופה. כיוון אחד ביום הראשון למסע.
5. השכרת בידורית. יש אפשרות להשיג במכרז ואז החברה מספקת ישירות מפולין.
6. מתנות לפולנים.
7. ציוד קטן: נרות, מחברות, סרטי סימון וכד'.
8. צ'ופרים אכילים.

אין לכלול בתקציב ההכנה את הביקור ביד ושם אותו עושה כל השכבה ועלותו נגזרת מתקציב אחר. כדאי לגבות סכום נוסף (כ- 50\$) עירבון על נזקים שיוחזר בסוף המסע.

תוכנית המסע

"חשבת' צל האוני' הזרכיט שהנצל'ס האלה יכלו ללכת, אל'ין דרכיט אבל'גלות" (רתם קס, תלמידת יא' במסע לפולין, לנוכח הררי הנעליים במחנה מאידנק).

המסע לפולין משקף את דרכו החינוכית של תיכון "הדרים" ומשתדל להיות נאמן לחזון הבית ספרי ולמרכיבי הפרופיל שלו. המסע יאפשר לתלמיד להתאתגר בהליכה במחוזות הזיכרון כאשר הוא ימצא את עצמו פוסע ואף תועה בשבילי האדם ומנסה לבחור את השביל הייחודי שלו בתור אדם, יהודי, ציוני, ישראלי.

מסלול המסע אומנם עשוי להשתנות ממסע למסע עקב נסיבות ארגוניות כמו יום הנחיתה (בהתייחס לשבת שאז אפשר או אי אפשר לבקר במקומות מסוימים), מקום הנחיתה, לוח הזמנים ואילוצים אחרים, אך יש מספר עקרונות, תהליכים, נושאים ומקומות שמומלץ לשמר ממסע למסע:

1. ביקור במקומות בהם אפשר לספר ולהכיר את העולם היהודי שהיה ואיננו עוד כמו בית הקברות היהודי בוורשה, העיירה טיקוצ'ין או כל עיירה אחרת (קאזימיש דולני, הרובע היהודי בקרקוב ועוד. חשוב שכל ביקור כזה יהיה משמעותי ואם אפשר שיתקיים לפני ביקור באתר השמדה - בו למעשה באה אל קיצה אותה יהדות מפוארת.

2. באתרי הרצח כמו מחנות ובורות ירי לתת מספיק זמן לביקור על מנת לאפשר לתלמידים להפנים את החוויה אותה הם עוברים.
3. לגעת בנושא חסידי אומות עולם ולא דווקא באמצעות פגישה עם צאצא לחסיד אומות עולם אלא ביקור באתר בו פעלו כמו מרקובה, בית המרקחת בגטו קרקוב ועוד.
4. לבקר במקום בו ניתן לדבר על מעורבות הישוב בארץ ישראל במלחמה כמו בבית הקברות רקוביצה בקרקוב.
5. להשתדל לבקר במקומות בהם יש לתלמידים סיפורים משפחתיים כמוכן בכפוף לאילוצים ארגוניים וביטחוניים ובתנאי שהם יודעים לספר את הסיפור.
6. לנסות לא ליצור עומס של מקומות וחוויות בכל יום. לנסות לרווח בין הביקורים במחנות ההשמדה ובמחוזות ההרג.
7. במהלך המסע לנהל בערב לפחות 3 שיחות קבוצה שבכל אחת מהן בוחרים נושא מסוים הקשור למסע ולחיי התלמידים בהווה.
8. לנסות לקיים מפגש עם נוער פולני, להקפיד שהמפגש יהיה הן חוויתי, הן חברתי וכמוכן ערכי. בסיום המפגש חובה לקיים שיחה לעיבודו.
9. בהדרכות במסע לנסות לעמת את התלמידים עם תובנות הקשורות להתנהגותו והתנהלותו של האדם - היהודי, הגרמני והפולני במהלך המלחמה.
10. לתת דגש לפועלן של תנועות הנוער בגטו וורשה ובגטו קרקוב כדגם להתנהלות בני נוער.
11. להשתדל לבקר גם באתרים פולנים תוך שמדגישים גם את הסיפור הפולני במלחמה וזיקתו לסיפור היהודי.
12. לתת מקום ודגש למעורבות התלמידים והמורים במהלך המסע אם זה בהדרכות, בטקסים או בניהול שיחות ודיונים.

תוכנית מסע "הדרים" לדוגמא לפי אתרים

יום	האתר	הרציונל החינוכי
יום 1	וורשה – בית הקברות היהודי, בית יאנוש קורצאק, גטו לובלין	הכרות עם העולם היהודי שהיה ואיננו עוד בהקשר לאמירה החזונית של "הדרים" – "חוליה בשרשרת הדורות".
יום 2	מאידנק, קרשניק	מחנה – עבודה/שבויים/ריכוז/השמדה, הרוע האנושי, העומדים מהצד. בחלק השני: בית כנסת חרב שעומד ריק על מנת לנסות להבין את משמעות השמדת העם היהודי בהקשר לגורם המארגן "בשבילי האדם".
יום 3	הרובע היהודי בקרקוב, אושוויץ 1	היהדות שהייתה וההשמדה
יום 4	קרקוב: הגטו, פלאשוב, כיכר העיר העתיקה, בית הקברות רקוביצה	החיים בגטו, הכרות עם פולין הארץ המארחת, עיסוק בישוב היהודי בארץ במלחמה ובזהות היהודית-ציונית-ישראלית תוך ביטוי הערך-זיקה לעם ולארץ.
יום 5	בירקנאו	ההשמדה
יום 6	וורשה: כיכר גזיבובסקה ובית הכנסת נוז'יק, ביקור בבית ספר פולני, מסלול הגבורה, העיר העתיקה	היהדות שלפני, הגבורה, הכרות עם פולין, פגישה עם בני זהות אחרת בהקשר לערך כבוד האדם באשר הוא אדם.
יום 7	טיקוצ'ין, לופוחובה, טראבלינקה	היהדות שלפני והרצח בבורות ובמחנה ההשמדה

מפגש עם נוער פולני

"...לאולי בלאו ה'אס, ב'אז ש'נס ר'בות, ב'ה'כ'ת ב'ה'ס'ט'ר'יה ש'ל ה'א'ב'ק נ'גז ה'כ'ב'ש'ס ה'נ'א'צ'י'ס, ג'ס א'נ'ח'נו נ'ז'כ'ר, א'וי י'ל'צ, נ'ה'פ'א'ק...ל'ס'א'ל ל'ר'ח'ל ש'ל ה'א'ז'ק ש'א'ו'תה א'י א'פ'ש'ר ל'ז'כ'א, ש'צ'ק א'ה'ו'תה ה'יא ה'א'ב'ק ל'א'צ'ן ה'ח'ל'פ'ש, ל'א'צ'ן ה'ז'כ'ות ל'ח'י'ות, ה'ז'כ'ות ל'ה'ת'ק'י'ס". (דבריו של לאון רודל ממנהיגי האצ"י)

דגלים מעל הגטו/משה ארנס עמ' 143)

במהלך המסע של תיכון הדרים נקדיש זמן למפגש עם נוער פולני באחד המקומות בהם נבקר כמו וורשה, קרקוב, לובלין או כל מקום אחר.

מטרות המפגש נגזרות מתפיסתנו החינוכית- ערכית המדגישה את ערך כבוד האדם באשר הוא אדם. המפגש עם הנוער הפולני מזמן אפשרויות רבות לכך. המפגש הוא הניסיון שלנו בדרכינו בשבילי האדם למצוא את השביל הנכון אלינו תוך הכרת האחר, כבוד לאחר, סובלנות ועמידה על עקרונותינו.

אנו מעוניינים לאפשר לבני הנוער להיפגש בצורה בלתי אמצעית עם בני נוער בגילם על מנת לנסות למצוא את השווה והשווה ובסופו של

דבר להבין שמדובר בבני אדם שאולי גרים במקום אחר, מאמינים אחרת, יש להם היסטוריה אחרת אבל בסופו של דבר הם כולם אנשים שאוהבים, שונאים, מרגישים.

מטרה נוספת היא לאפשר לבני הנוער לייצג את עצמם, את בית הספר, את העיר ואת המדינה ממנה באו ולנפץ דעות קדומות שקיימות בשני הצדדים. הדגש כאן הוא על התלמיד שהוא אזרח המייצג את מדינתו בזירה הבינלאומית. הוא יצטרך לעמוד באתגרים שבאותו מפגש, לייצג בכבוד וגם ללמוד להכיר את האחר.

מפגש כזה בין בני הנוער בו הם נוכחים לדעת שכמעט אותם דברים מעסיקים בני נוער בכל העולם (מוסיקה, ביה"ס, מורים, לבוש ועוד...) יאפשר להם לגשר על המשקעים ההיסטוריים שיש בין הפולנים והיהודים ואלי יביאו אותם לחשיבה על היכולת לפתיחת דף חדש עם עמים אחרים איתם יש לנו מחלוקות היסטוריות.

ההכנה למפגש

1. יצירת קשר ראשוני אחרי שיודעים את תאריכי המסע עם המוזיאון היהודי בוורשה ומתאמים תאריך למפגש עם בית ספר אחד או יותר (תלוי בגודל המשלחת).

2. איסוף והחלפת מיילים של התלמידים משני הצדדים על מנת ליצור קשר ראשוני עוד בטרם למפגש עצמו.

3. בהכנה העברת סדנאות שיכינו את התלמידים למפגש:

א. סדנה* להכרת פולין ויחסי יהודים - פולנים במהלך ההיסטוריה.

ב. סדנה בשיעורי אזרחות המיועדת לבירור זהותם האזרחית, ציונית, יהודית של התלמידים לקראת מפגש עם בעלי זהויות שונות מהם.

ג. סדנה בשיעורי אנגלית המכינה את התלמידים לתקשר באנגלית עם התלמידים הפולנים.

בצירותי הק לא צנינו אותי, מפני שלא מצאתי צנין באה שקרה בצבר, כאשר רק הצתי היה חשב לי. כיום אני קורא זיכרונות בשקיקה. לא מצאתי צנין באה שקרה בצבר, כאשר רק הצתי היה גבולות ואצברי נהר. צד כמה צלי להצריך את הכפר והבית ותאריכים ואקבולת אנשים ענין כבר. (צ'סלאב מילוש, "סבא שלי זיגמונט קונאט" מתוך "זה", בהוצאת "זנאק" 2001)

המפגש עם הפולנים יכול תוכן חברתי ותוכן ערכי המשולבים זה בזה. התלמידים הישראלים והפולנים יחולקו לקבוצות קטנות, מעורבות ומאוזנות, בנים/בנות וישראלים/פולנים) ויעברו סדנאות לשבירת קרח וסדנאות המיועדות להכרת הזהות האחרת, של הצד השני.

יתקיים טקס קצר, בדרך כלל בתחילת היום, אותו יכינו הפולנים ואז יבקרו התלמידים באחד האתרים בעיר המארחת על פי תכנית המסע.

במידה ויהיו טקסים יש להשתדל לקיים טקס באתר יהודי וטקס נוסף באתר פולני, תוך השתדלות לשלב תלמידים משתי המדינות בטקסים. בנוסף לכל זה, יעשה מאמץ לתת לתלמידים זמן חופשי בו יסתובבו ביחד באחד האתרים בעיר, מה שיאפשר להם ליצור קשר בלתי אמצעי ביניהם.

אחרי המפגש

חשוב מאוד באותו ערב לקיים שיחת סיכום (מצורפת שיחה לדוגמא) למפגש עם התלמידים על מנת לעבד את חוויות היום לתובנות והקשרים רלוונטיים.

ראה בדיסק - נלווה - נספחים - תכנית

המסע - מפגש עם פולנים וכן למצגות וקליפים בנושא ראה בדיסק הנלווה - מפגש עם פולנים

הכנה לתיכונים למשלחות דיאלוג לפולין: הסברה ושגרירות נכונה - מערך שיעור

מטרה:

לאפשר לתלמידים לצפות ולהתמודד עם שאלות קשות טוב יותר ולשדר מסר כללי נכון בנוגע לישראל.

פתיחה

חידון טריוויה בנושאים ישראלים בסגנון 1 נגד 100. (ראה מצגת בדיסק נלווה - מפגש עם הפולנים - "דע מה תשיב")

נקודות לפתיחה:

- תפיסות ואמונות טריוויאליות כאן אינן זהות לאלו שבמקומות אחרים => הבדלי השקפות, ערכים, סגנון ותרבות, נימוסים, דוגמאות.
- חשיפה לכיסוי תקשורתי השונה באופיו => ידע אחר, תמונת מצב חד-גונית, דעות קדומות.
- שליטה בנתונים וידע בסיסי (מדינות המזה"ת, היסטוריה מדינית וצבאית מודרנית, הקו הירוק, מפלגות פוליטיות וכו').
- הצורך בתרגול מענה באנגלית (נדרשת רמת מוכנות גבוהה יותר מסתם שיחת חולין).

מהלך*:

לחלק את הקבוצה לזוגות. כל זוג מקבל כרטיסיות עם שאלות. בן זוג אחד הוא "תלמיד פולני" שואל את השני - "תלמיד ישראלי" שאלה וזה מנסה להשיב. כדאי שהדיאלוג כולו יערך באנגלית.

במליאה: כל זוג מציג את אחת השאלות ואת התשובות האפשריות.

*ראה בדיסק נלווה - נספחים - תכנית המסע - מפגש עם פולנים

סדנה בשיעורי אזרחות לקראת מפגש המשלחת לפולין עם בני נוער פולנים: זהות

במסגרת המסע לפולין שיצא בסוף מרץ יפגשו חברי המשלחת מכיתות יא' עם בני גילם הפולנים. במסגרת המפגש הם יעברו שתי סדנאות ביחד. האחת סדנת היכרות והשנייה סדנת תוכן. כמו כן ישתתפו בני הנוער הפולנים בטקס שנערך באנדרטת הגבורה ואנחנו ניטול חלק בטקס שיתקיים באנדרטת המרד הפולני. בסיום המפגש נטייל יחד בעיר העתיקה של וורשה. להלן הצעה לסדנה שתכין את התלמידים למפגש.

מטרת הסדנה: לברר עם התלמידים את זהותם היהודית, ישראלית ציונית לקראת מפגש עם בעלי זהויות אחרות.

הצעה לפתיחה:

שלום תלמידים!

בעקבות מבצע "עופרת יצוקה" החליט משרד החוץ לשלוח אתכם בני הנוער הצעירים, עתיד מדינת ישראל, להיפגש עם בני נוער בעולם - עתיד העולם החופשי, לנסות לייצג את המדינה ולהציג את הצד שלנו. למשרד החוץ חשוב מאוד שבנוסף להצגת העמדה הישראלית בנוגע לסכסוך במזרח התיכון, גם תנסו להציג את הצד היפה של ישראל. מחלקים את הכיתה לקבוצות קטנות עם 5-6 תלמידים בכל קבוצה. כל קבוצה מקבלת כרטיס משימה:

על כל חבר בקבוצה להציג את עצמו: שם, מאיפה הוא, מה הוא מרחיב, תחביב.
כל חבר בקבוצה מציין מקום אחד בארץ בו חייב לבקר כל תייר ובמשפט אחד אומר למה.
נסו להרכיב ביחד את תעודת הזהות של תיכון הדירים (מה מאפיין את התיכון, מה מייחד אותו)
נסו ביחד להציג את תעודת הזהות של הוד השרון.
נסו להרכיב פרופיל של תלמיד ישראלי מתיכון הדירים.
רשמו את תעודת הזהות של מדינת ישראל.

במליאה:

כל קבוצה מציגה את רשימת המקומות, אח"כ את תיכון הדירים וכך הלאה כל מרכיב בנפרד. מומלץ לרשום על הלוח.

הערה: חשוב לנסות לכוון (אולי תוך כדי, כהנחיה, אולי בסיכום) את החלק של הפרופיל, בעיקר לעניין הגורם המארגן של התיכון - בשבילי האדם, והעולם הערכי של התיכון. כלומר התהליך הוא: הם פוסעים בשבילי האדם, הולכים לפגוש בעלי זהויות אחרות. מה זה אומר? איך מתנהלת דינאמיקה בין בעלי זהויות שונות?

מה אני מביא איתי למפגש כזה והאם אני באמת מוכן לפגוש מישהו בעל זהות שונה משלי?

חלק ב': מהי זהות בכלל?

הזהות היא מכלול המרכיבים שבאמצעותם האדם מגדיר את עצמו. בואו ונסה לברר איך הוא עושה זאת באמצעות קטעים קצרים. התלמידים בקבוצות הקטנות מקבלים טקסט ומנסים לענות על השאלה הבאה:

מה בתוך הזהות שלנו לא נתון לשום שינוי ומה אנחנו כן יכולים לשנות, אם בכלל?
סביר להניח כי התלמידים בתשובותיהם יתייחסו למקומו של האחר והזהות האחרת משלהם, כאן המקום לדבר הבא שנעסוק בו - הסובלנות.

חלק ג' הסובלנות

הסובלנות איננה רק נכונות לקבל את האדם השונה ואת דעותיו אלא ערך חשוב המאפשר דיאלוג בין הזהויות כאשר אף זהות איננה צריכה להתבטל או להיעלם. פרימו לוי אומר באחד הראיונות דברים הבאים:

"... כאשר אין סובלנות, כלומר, אין היגיון - שכן הסובלנות וההיגיון באים ביחד - התוצאה היא אושוויץ. נדמה לי שזה... לקח שיש להנחילו לצעירים." (לוי, פ' "שיחות וראיונות", עם עובד, יד ושם, ספריית אופקים, עמ' 163)

נחלק לתלמידים אירועים העוסקים במימוש הסובלנות ובאי מימושה. כל קבוצה מקבלת אירוע ודנה האם ההתייחסות הסובלנית או לא, מוצדקת. *

לסיכום:

מה בין זהות אישית, בית ספרית, עירונית או לאומית לבין סובלנות?
איך לדעתכם מוצגת מדינת ישראל בחו"ל? מה אתם מצפים שיקרה במפגש עם בני הנוער הפולנים?
(שוב, בעלי זהות אחרת משלכם?)
האם בעזרת תעודת הזהות שחיברנו היום ניתן לשפר את תדמיתנו בעולם? האם סובלנות יכולה להוביל את הדור שלנו והדורות הבאים לעולם אחר משל הורינו?
* לסדנה המלאה ראה בדיסק הנלווה - נספחים - תכנית המסע - מפגש עם פולנים

סדנה לשיעורי אנגלית לקראת מפגש המשלחת לפולין עם בני נוער פולנים

במסגרת המסע לפולין שיצא בסוף מרץ יפגשו חברי המשלחת מכיתות יא' עם בני גילם הפולנים. במסגרת המפגש הם יעברו שתי סדנאות ביחד. האחת סדנת היכרות והשנייה סדנת תוכן. כמו כן ישתתפו בני הנוער הפולנים בטקס שנערוך באנדרטת הגבורה ואנחנו ניטול חלק בטקס שיתקיים באנדרטת המרד הפולני. בסיום המפגש נטייל יחד בעיר העתיקה של וורשה. להלן הצעה לסדנה שתכין את התלמידים למפגש. כמובן שהסדנה תתקיים כולה בשפה האנגלית.

הצעה לפתיחה:

שלום תלמידים!

בעקבות מבצע "עופרת יצוקה" החליט משרד החוץ לשלוח אתכם בני הנוער הצעירים, עתיד מדינת ישראל, להיפגש עם בני נוער בעולם - עתיד העולם החופשי, לנסות לייצג את המדינה ולהציג את הצד שלנו. למשרד החוץ חשוב מאוד שבנוסף להצגת העמדה הישראלית בנוגע לסכסוך במזרח התיכון, גם תנסו להציג את הצד היפה של ישראל. מחלקים את הכיתה לקבוצות קטנות עם 5-6 תלמידים בכל קבוצה. כל קבוצה מקבלת כרטיס משימה:

1. על כל חבר בקבוצה להציג את עצמו: שם, מאיפה הוא, מה הוא מרחיב, תחביב.
2. כל חבר בקבוצה מציין מקום אחד בארץ בו חייב לבקר כל תייר ובמשפט אחד אומר למה
3. נסו להרכיב ביחד את תעודת הזהות של תיכון הדורים (מה מאפיין את התיכון, מה מייחד אותו)
4. נסו ביחד להציג את תעודת הזהות של הוד השרון.
5. נסו להרכיב פרופיל של תלמיד ישראלי מתיכון הדורים.

במליאה:

כל קבוצה מציגה את רשימת המקומות, אח"כ את תיכון הדורים וכך הלאה כל מרכיב בנפרד. מומלץ לרשום על הלוח.
לנסות בסופו של דבר להרכיב פרופיל של נער ישראלי, מהוד השרון, מתיכון הדורים.
לדוגמא: ישראלי, יהודי, מרחיב..., מתעניין ב-... גר בעיר ירוקה.

לסיכום:

האם ניתן להציג את מדינת ישראל כמקום יפה בו חיים בני אדם בעלי תחומי עניין שונים שמסוגלים לתקשר עם בני אדם שגרים במקומות אחרים?
האם דברים שקרו בעבר (מלחמות, שואה) יכולים להפריע ולמנוע יצירת קשר בין בני אדם בהווה ובמיוחד בעתיד?
הצעה: להשמיע את השיר ששר ג'ון לנון: "אימג'ן" (דמיין)*, להקשיב למילים ולשאול: האם זה בכלל אפשרי?

* למילות השיר ראה בדיסק הנלווה - נספחים - תוכנית המסע - מפגש עם פולנים

הצעה לשיחת קבוצה לסיכום המפגש

סבב ראשוני ובו כל אחד מדבר על דבר אחד משמעותי שקרה לו במפגש.
לבקש מתלמידים להזכיר מקרים מההיסטוריה המעידים על יחסי יהודים פולנים לטוב (חסידי אומות עולם) וגם לרע (קיאלצה, ידוובנה).
האם משהו השתנה בעקבות המפגש? האם למדנו משהו חדש במפגש הזה על עצמנו כיהודים, כישראלים? ואם כן, אז מה?

האם לדעתם אפשר להניח את ההיסטוריה מאחור, תוך התמודדות אמיצה מול העבר ולבנות עתיד אחר בין שני העמים?
האם יש סיכוי לקיום דיאלוג כזה גם עם העמים השכנים לנו?

שיחות קבוצה בפולין

"אולווי' תהפוך לעשן חול' אק לא ילמד מנה האזק את לקח".

אק אמנס יהיה אולווי' כלא היה מצולק -

לא יהיה מילא האזק ראל' להאשק קילא".

ק. צטניק

שיחות הקבוצה בפולין * נותנות למסע את הערך המוסף החינוכי ומהוות ביטוי לתובנות שונות העולות מהביקור באתרים. השיחה תאפשר לכולנו לנהל דיאלוג שבו אנו פוסעים בשבילי האדם, מתלבטים, מקשיבים וחושבים. כאן המקום גם להעצים את השפעתנו כמחנכים לתלמידים לאור הערכים שלנו וגם לאפשר לתלמידים עצמם להתלבט בינם לבין עצמם וגם לשתף את האחרים בתובנות על החיים במושגים הקרובים לעולמם של החניכים. כדאי להתמקד בנושא אחד מסוים ולפתח דיון סביבו כשבהחלט אפשר להשתמש במתודות שונות כמו הבאת טקסטים מתאימים, חלוקה לקבוצות, משפט מבויס ועוד. מטרת שיחות הערב היא לאפשר לתלמידים, לעבד את אירועי היום ולהבין את משמעותם בתוך החיים שלהם, כאן ועכשיו.

מטרה נוספת היא מתן ביטוי לכוח הקבוצתי, לחברותא. הישיבה בצוותא, מקום בו כל אחד יכול בצורה כנה וחופשית לבטא תחושות, שאלות, פחדים ובמקביל להיות קשוב וסבלני לחבר.

כמו-כן, זה הזדמנות למפגש משמעותי ואחר עם המחנך/ת, פה מתחילות שיחות ומחשבות שימשיכו הלאה, בארץ. פה נבנית שפה משותפת שתהיה משמעותית גם כשהמסע לפולין יהיה מאחורינו.

אפשר להתחיל כל שיחה בסבב רגשי קצר בו יביע כל משתתף את רגשותיו ויציין את חוויותיו מאותו יום והכול במספר משפטים קצרים.

חשוב להקפיד על נושא חינוכי שסביבו תיבנה השיחה כשהבסיס יהיה המראות והתובנות מהמסע והיעד הוא השלכה חינוכית לחיי התלמידים עצמם.

במידה והזמן מאפשר בהחלט יש מקום לשיחה שבמרכזה אוורור רגשות תוך כדי או מיד אחרי ביקור במחנה למשל או באתר רצח כזה או אחר.

* דוגמאות לשיחות ערב במסע ראה בדיסק הנלווה - נספחים - תכנית המסע - שיחות ערב

מסע ללא מסע: המסע של הנשארים בארץ

"עלינו להגיד להכרה שהשאלה איננה האלוקססיה של שארית הפליטה וההתייחסות

עם ששת מיליוני הקורבנות ורקח התקופה הם לא צנינים של אלה בלבד שחלו את הנוראות

מבשרם, אלא חלק מהזיכרון הקיבוצי של עם ישראל, ומקומה של השאלה הוא בתוצאה

ההיסטורית של כל דור יהודי באשר הוא" אבא קובנר

"בשבילי האדם" עבור הצוות החינוכי של תיכון הדרים אינו רק צירוף מלים מעניין אך ללא תוכן מהותי. כחלק מרכזי מהפרופיל הבית ספרי אנו רואים את עצמנו ואת תלמידנו הולכים בשביליו המפותלים של האדם כדי להבין מי אנחנו, מה נושאים על גבינו ולאן נגיע. בהקשר זה האתגר שמציב מסע לפולין הוא אתגר עשיר בהזדמנויות הערכיות שלו המאפשר לשלב את החינוך היהודי, ציוני, אזרחי עם כיווני החזון של תיכון הדרים שהם, בעצם, היעדים שלנו כמחנכים. אנחנו רוצים שהמסע לפולין יחשוף את כל באי בית הספר לשבילים השונים שבהם מכוח ההיסטוריה פסע העם היהודי בתפוצות ובארץ ישראל הן בזמן העתיק והן בתקופות הקרובות אלינו (הניסיון ההיסטורי היהודי של המחצית הראשונה של המאה ה-20 פשוט "זועק" למתן פירוש ערכי-שורשי, ציוני ואזרחי לאזרחי מדינת היהודים שקשר בין הקמתה לבין השואה לא ניתן להתרה).

אנחנו מאמינים שחווית המסע לפולין ותכניו לא צריכים להיות רק נחלתם של חברי המשלחת היוצאים למסע אלא של כלל תלמידי השכבה, גם אלה שלא יוצאים למסע עצמו מסיבות כאלה ואחרות. כל תלמידי השכבה משתתפים בחלק מההכנה למשל בסדנאות שמועברות בשיעורי אנגלית ואזרחות ובביקור ביד ושם. מעבר לכך בתקופה בה נמצאת המשלחת בפולין חשוב לקיים פעילות באותם נושאים בהם עוסק המסע. אפשר לראות בתהליך הזה נדבך חשוב נוסף בלימודי ההיסטוריה אך גם נדבך ערכי חשוב לא פחות להפצתו והטמעתו של החזון והפרופיל שלנו.

את התכנים יעבירו בעיקר מורים מהתיכון כמו מורים להיסטוריה אבל לא רק. קבוצת התלמידים תחולק לקבוצות קטנות כשאת ההרצאות, העדויות והסרטים אפשר לראות בפורום כללי. כל יום כזה כדאי שימשך בין 08:00 בבוקר ל-12:00. כדאי גם לשקול להוציא את הנשארים ליום באחד ממכוני השואה כמו יד ושם (ואז להוציא רק את המשלחת לפולין ליד ושם אחה"צ במהלך ההכנה), משואה, מורשת או לוחמי הגטאות.

הצעת לתוכנית לנשאים בארץ:

יום 1: העולם היהודי

הרצאה על העולם היהודי שהיה ואיננו עוד.
איש עדות שיתמקד בסיפור ילדותו בעולם היהודי שלפני המלחמה
סרט: "כנר על הגג" או "ינטל"

דיון קצר על הסרט

יום 2: דמותו של רוצח

סרט: "וידויו של נער"

סדנה: חינוך בגרמניה הנאצית

סדנה: דמותו של רוצח

סרט: "אירופה אירופה" או "נערי הבלוז"

דיון קצר על הסרט

יום 3: חסידי אומות עולם

סרט: "מר בטניול" או "רשימת שינדלר"

דיון בעקבות הסרט

סדנה: חסידי אומות עולם - דילמת המציל

יום 4: הגטאות

סרט: "הפסנתרן" או "יעקב השקרן"

דיון בעקבות הסרט

הרצאה: חיי היום יום בגטאות

איש עדות שיתמקד בסיפור הגטו

יום 5: הפיתרון הסופי

איש עדות שיספר על מחנה

סרט: "הבריחה מסוביבור" או "ניצחון הרוח" או "מתוך האפר"

דיון בעקבות הסרט

סדנה: דילמות במחנות

סדנה: "אמבולנס"

יום 6: התנגדות, מרד וגבורה

סרט: "התנגדות"

דיון בעקבות הסרט

הרצאה: מרד גטו וורשה

סדנה: דילמת המרד

הנשאים בארץ יחוו גם הם חוויה מיוחדת החושפת אותם לדילמות הקשורות לבחירות האדם במסעו בשבילי החיים בסיטואציות קשות. ניתן בסדנאות והדיונים להגיע לדיון בבעיות אקטואליות שגם בהן במדינת ישראל וגם מחוצה לה נמשך שיח שואה בצורות שונות. לכן, החוויה הזו תהיה רלוונטית ומשמעותית לתלמידים וכל המעורבים בתהליך זה. חשוב לציין כי הצעה זו מנסה בצורה תמציתית יותר להוביל את המשתתפים אל תוך עולמות התוכן שבהם יעסוק המסע לפולין עצמו וזה מה שעושה את "המסע ללא מסע" שלנו לשלם בתוך שלם אחר- מסע לפולין עצמו.

אחרי סיום המסע

"אבקר! ראה את שריצי האמנה והרהר:
מכל ארץ אשר אתה בא - אתה אינך לר.
עשה שהמסע שלך לא יהיה חסר צרק-
כדי שאתנו לא יהיה חסר צרק."

פרימו לוי

כשמסתיים המסע לפולין מתחיל מסע אחר. חשוב ביותר להעביר את התלמידים תהליך עיבוד של החוויות, המראות, השיחות, התובנות וכל התהליך הזה של המסע לפולין כולל ההכנה שלפניו. מבחינת הערכים הבית ספריים חשוב שהמסע לא יישאר נחלתם של היוצאים אליו בלבד אלא יקרין על כל תחומי החיים בבית הספר. כך נצליח להעצים את השפעת המסע על כלל באי תיכון הדרים. אחרי המסע אפשר לסכם אותו, ואולי בעצם להמשיך אותו במספר רבדים:

א. טקס סיום רשמי אליו אפשר להזמין גם את ההורים.

במהלכו יינשאו נאומים המסכמים את התהליך, ברכות, תודות ויוקן סרט או מצגת מחוויות המסע. טקס כזה

ב. יעשה בפורום של כל המשלחת, המורים המלווים,

המדריכים וכל מי שנטל חלק במסע.

ג. ערב בין - דורי בהשתתפות משפחות התלמידים שנסעו כשבאמצעות תמונות וסיפורים ינסו

1. למצוא את החוט המקשר בין הדורות.

2. הרצאות לסיכום התהליך. הצעות:

3. השואה ואנחנו - השואה בישראל של היום, השפעתה על הדור השלישי.

4. המסע לפולין - תובנות לחיינו אנו.

5. היום שאחרי - ניצולי השואה וחייהם אחרי שהכול נגמר

ד. העולם היהודי של היום

1. אנטישמיות עכשווית

2. סדנאות שיתקיימו בקבוצות קטנות או בקבוצות האוטובוסים לכל היותר. הצעות:

3. לא תעמוד על דם רעך: על העומד מהצד, מעורבות לעומת אדישות

4. תובנות מהמסע לחיי היום יום שלנו

המסע לפולין: לקח יהודי - לאומי או לקח אוניברסאלי?

מהותו של חינוך, על הסכנות, החשיבות, דרכו של קורצאק.

אין ספק שאפשר למנף את המסע לפולין ולהעביר את הסדנאות וההרצאות לכלל תלמידי השכבה,

גם לכאלה שלא יצאו לפולין, אפשר להעביר את הסדנאות בשיעורי חינוך למשל.

